

LATVIJAS UNIVERSITĀTE

DIPLOMDARBS

RĪGA 2007

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
EKONOMIKAS UN VADĪBAS FAKULTĀTE
FINANŠU INSTITŪTS

Banku darbības analīze

DIPLOMDARBS

Autors: Profesionālo studiju programmas
Finanšu menedžments 5.kursa PLK students
Nauris Žukas
Stud. apl. Nr. EkFM 980370

Darba vadītājs: Dr.ekon., docente V. Baleviča

RĪGA 2007

Saturs

Ievads.....	4
1.Finanšu analīzes rādītāju vērtēšana komercbankās.....	6
1.1 Finanšu analīzes nepieciešamība komercbanku novērtēšanā.....	6
1.2 Komercbanku rentabilitātes rādītāju sistēma.....	8
1.3 Komercbanku novērtējums pēc CAMEL reitingu sistēmas.....	20
2. Parex bankas finansiālo rādītāju vērtējums.....	36
2.1 Bankas aktīvu sastāvs un kvalitāte.....	36
2.2 Banku pašu kapitāla pietiekamības novērtējums.....	36
2.3 Parex bankas rentabilitātes analīze.....	42
2.4 Parex bankas likviditātes analīze.....	51
Secinājumi un priekšlikumi.....	60

Anotācija

Diplomdarbā «Banku darbības analīze» tika pētītas starptautiskās komercbanku finansiālas analīzes sistēmas un uz šī pamata veikta «Parex» bankas finansiālā analīze.

Īpaša uzmanība diplomdarbā tika pievērsta ienesīguma analīzei, aktīvu un pasīvu operāciju ietekmes analīzei uz bankas finansiālo stāvokli.

Diplomdarba sastāvā ir ievads, divas daļas, secinājumi, izmantotās literatūras saraksts un četri pielikumi.

Pirmajā daļā ir pētītas starptautiskas komercbanku finansiālas analīzes sistēmas.

Otrajā daļā ir veikta «Parex» bankas finansiālā analīze atbilstoši starptautiskām metodēm (dažos jautājumos salīdzinājumā ar Latvijas Bankas metodoloģiju) par 2003., 2004. un 2005. gadiem.

Анотация

В дипломной работе “Анализ деятельности банка” были исследованы международные системы оценки финансового состояния коммерческих банков и на их основе проведен финансовый анализ банка “Parex”.

Особое внимание в дипломной работе было уделено анализу доходности и влиянию активных и пассивных операций на финансовое состояние банка.

В состав дипломной работы входят введение, две главы, список использованной литературы и четыре приложений.

В первой главе исследованы международные системы финансового анализа коммерческих банков.

Во второй главе произведен финансовый анализ банка “Parex” в соответствии с международными методами (в отдельных вопросах в сравнении с методологией Латвийского Банка) за 2003, 2004 и 2005 годы.

Abstract

In the paper „The Analysis of Bank Activity” the international systems of an estimation of a financial condition of commercial banks have been investigated and the financial analysis of bank “Parex” on their basis has been conducted.

The special attention in this paper has been given to the analysis of profitableness and influence of active and passive operations on a financial condition of bank.

The structure of the paper includes the introduction, two chapters, the list of the used literature, and four appendixes.

In the first chapter the international systems of the financial analysis of commercial banks are investigated.

In the second chapter the financial analysis of bank „Parex " according to the international methods (in separate questions in comparison with methodology of the Latvian Bank) for 2003, 2004 and 2005 is made.

Ievads

Veiksmīga banku sistēmas attīstība un drošība tirgus ekonomikas apstākļos lielā mērā ir atkarīga no analītiskās darbības bankās, kas ļauj dot reālu un visaptverošu novērtējumu banku darbības sasniegtajiem rezultātiem, izcelt to stiprās un vājās puses, noteikt konkrētus pasākumus radušās problēmas risināšanai. Komercbanku darbības finansiālā stāvokļa analīze ir pamats efektīvai vadīšanai un lēmumu pieņemšanai visos vadības līmeņos.

Analīze pavada vairākumu banku operāciju izpildi, tā palīdz nodrošināt bankas likviditāti un pelnīt spēju, izturēt konkurenci, iekarot noguldītāju uzticību. Tādēļ bankas darbības analīzes paņēmieni un metožu izpēte, to klientūru un bankas analītiskās darbības organizācijas formas izsaka no sevis svarīgu virzienu mūsdienīgu baņķieru sagatavošanai.

Mūsdienu apstākļos komercbankās ir grūti sasniedzami savu akcionāru, noguldītāju un aizņēmēju mērķi, vienlaicīgi izpildot prasības, kuras izstrādātas valdības regulējošiem orgāniem bankas jomā. Vienlaicīgi ievērojami saasinājās konkurence jauno aizņēmēju un noguldītāju piesaistīšanas jomā. Kredīta savienības, naudas tirgus savstarpējie fondi, apdrošināšanas kompānijas, aizdevumu-uzkrājumu asociācijas, brokeru firmas cīnās par vietu kredītu un noguldījumu tirgū, kas parasti apkalpojams ar komercbanku starpniecību. Sakarā ar to ir ļoti aktuāli un svarīgi kontrolēt komercbankas finansiālo stāvokli, jo tikai apzinot reālo situāciju kredītiestādes vadība var veikt darbības efektivitātes paaugstināšanai un konkurēt ar citām kredītiestādēm un ne banku organizācijām, kuras nodarbojas ar banku pakalpojumu sniegšanu.

Par priekšmetu kursa darbā „Komercbanku darbības finansiālā stāvokļa analīzē” ir ņemti ekonomiskie procesi, kas ir banku operāciju pamatā, analīzes veikšanas metodoloģija piemērota banku darbības sfērai, analīzes informatīvā bāze.

Diplomdarba mērķis ir novērtēt bankas «Parex» finansiālo stāvokli un izanalizēt tā dinamiku par 2003., 2004. un 2005. gadiem, kā arī izdarīt secinājumus un priekšlikumus bankas darbības uzlabošanai un popularizēšanai.

Augstāk minēto mērķu sasniegšanai diplomdarbā izvirzīti sekojoši uzdevumi:

- izstudēt komercbankas finansiālas analīzes sistēmas starptautiskajā praksē ar mērķi izmantot iegūtās zināšanas Latvijas komercbankas analīzei;
- noteikt faktorus, kuri ietekmē a/s bankas «Parex» ienesīgumu;
- izskaidrot a/s bankas «Parex» aktīvu un pasīvu operāciju ietekmi uz tās darbību;

- izanalizēt a/s bankas «Parex» rentabilitātes radītājus;
- noteikt a/s bankas «Parex» efektivitātes paaugstināšanas iespējas.

Diplomdarbs sastāv no divām nodaļām. Lai sasniegtu diplomdarba mērķi pirmā nodaļa sniedz teorētisko pamatinformāciju par finanšu analīzi, tās formām, veidiem un metodēm. Atsevišķi tiek pētīta bankas bilances analīze, jo bilance ir galvenais finanšu informācijas avots. Pēc autora domām teorētiskā informācija palīdzēs labāk saprast finanšu analīzes būtību, tās svarīgumu un nepieciešamību, kā arī dos iespēju izvēlēties sev piemērotu metodi patstāvīgai analīzes veikšanai.

Otrajā nodaļā teorētiskā informācija tiek ilustrēta ar praktiskiem piemēriem. Tiek aprēķināti un interpretēti daudzi finanšu koeficienti, kuri raksturo bankas finansiālo stāvokli; tiek izdarīti secinājumi par analizējamās bankas darbību. Šai nodaļā sniegtā informācija iemācīs lasīt finanšu pārskatus, atrast interesējošo informāciju un pieņemt pareizo lēmumu.

Darbā tiek izmantoti arī citu autoru viedokļi un pētījumi, uz ko citātiem ir atsauces uz izmantotās literatūras un avotu sarakstā norādītajiem rakstiem. Visa skaitliskā informācija, kura tiek izmantota praktiskajos aprēķinos, ir ņemta no a/s "Parex Banka" publicētajiem gada pārskatiem par 2003., 2004. un 2005.gadiem, tāpēc tekstā nav uz tiem atsauču.

1. Finanšu analīzes rādītāju vērtēšana komercbankās.

1.1 Finanšu analīzes nepieciešamība komercbanku novērtēšanā.

Mūsdienu apstākļos bankām nav viegli sasniegt savu akcionāru, līdzstrādnieku, ieguldītāju un aizņēmēju mērķus, vienlaikus izpildot valdības regulējošo orgānu noteiktās prasības attiecībā pret banku realizētās politikas, kā arī kredīta un investīciju operāciju saprātīgumu. Tā kā pēdējos gados bija vērojams banku organizāciju skaita pieaugums, aizvien lielāks to daudzums bija spiests iziet naudas tirgū un kapitāla tirgū, lai piesaistītu līdzekļus, pārdodot akcijas, obligācijas un īstermiņa parādsaistības (IOU). Daudzos gadījumos vietējā tirgū piesaistīto depozītu pieaugums bija nepietiekošs, lai finansētu klientu pieaugošās vajadzības pēc kredītlīdzekļiem un jaunu pakalpojumu saņemšanas.

Finansu analīze nepieciešama konkrēta informācijas lietotāja interesēm finanšu un citu aktīvu veidu pārvaldīšanā. Piemēram, potenciālam noguldītājam ir svarīgi, lai banka būtu finansiāli droša, un viņa ieguldījums dotu pēc iespējas lielāku atdevi. Ja klients grib nopelnīt vairāk, tad viņam ir jāsamierinās ar lielāku risku, ko arī var kontrolēt izmantojot finanšu analīzes paņēmienus.

Daudz sarežģītāka finanšu analīze kļūst vadības līmenī. Komercbankas veiksmīga darbība ir atkarīga no vadības individuālo un kolektīvo lēmumu virknes.

Vadības finanšu analīze nepieciešama, lai novērtētu un identificētu bankas iekšējās problēmas, lai sagatavotu, pamatotu un pieņemtu dažādus vadības lēmumus, tai skaitā attīstības jomā, izešanā no krīzes, bankrota procedūras uzsākšanā, akciju paketes pirkšanā, investīciju piesaistīšanā. Šai nolūkā jāatrod daži parametri, kuri sniegtu visvairāk informācijas un dotu objektīvu un precīzu priekšstatu par bankas finansiālo stāvokli, par peļņu un zaudējumiem, par izmaiņām aktīvu un pasīvu struktūrā, norēķinos ar debitoriem un kreditoriem. Analīzes rezultāti dod iespēju novērtēt bankas iekšējo potenciālu un pieņemt nepieciešamus operatīvus lēmumus.

No īpašnieku viedokļa finanšu analīze ir nepieciešama, lai iegūtu objektīvu pamatojumu stratēģisko lēmumu pieņemšanai, kas var izpausties ilgtermiņa pasākumu plānošanā bankas stabilas attīstības nodrošināšanai.

Valsts līmenī finanšu analīze ir nepieciešama, lai novērtētu valsts interešu aizsardzību, kontrolētu banku sistēmas darbību, kas savukārt jau pasaules mērogā nosaka valsts banku sistēmas attīstību un vietu pasaules ekonomikā.

Tomēr banku iziešana plašākā tirgū, lai piesaistītu līdzekļus, nozīmē, ka to finanšu pārskatus aizvien biežāk pēta investori un plašāka publika. Tas liek banku menedžeriem panākt izvirzīto mērķu sasniegšanu.

Vienlaikus ir ievērojami saasinājusies konkurence cīņā par tradicionālajiem aizņēmējiem un banku noguldītājiem. Kredītsavienības, naudas tirgus savstarpējie fondi, apdrošināšanas sabiedrības, krājaizdevu asociācijas, brokeru firmas un pat lielle universālveikali cīnās par vietu banku tradicionāli apkalpotajos kredītu un depozītu tirgos. Baņķieriem nākas pastāvīgi pārskatīt savu politiku attiecībā pret kredītiem un depozītiem, savus paplašināšanas un attīstības plānus, novērtēt ienesīguma un riska līmeņus jaunajos konkurences apstākļos.

Pirms kāda laika stāvokli sarežģīja pieaugušais bankrotējušo banku daudzums. Liela daļa no šiem bankrotiem ir saistīti ar pārvaldes kļūdām, tīšu krāpšanu, nestabilu un nenoteiktu ekonomisko situāciju, kuras dēļ ir nepieciešams izstrādāt jauna pieeju banku pārvaldīšanai.

Tā kā komercbanka pēc savas būtības ir uzņēmēju korporācija, kuras uzdevums ir akcionāru firmā ieguldīto līdzekļu vērtības maksimizēšana, saglabājot nepieciešamo riska līmeni; turpmāk detalizēti tiks izskatīti visbiežāk izmantojamie banku darbības kvalitatīvie un kvantitatīvie rādītāji, tādi kā – ienesīgums un risks. Mērķis iegūt maksimālu (vai, vismaz, apmierinošu) peļņu, saglabājot bankas akcionāriem pieņemamu riska līmeni. Tamlīdzīga mērķa secīga sasniegšana prasa, lai banku iestādes pastāvīgi meklētu turpmākas izaugsmes iespējas, paaugstinātu ienesīgumu un panāktu efektīvāku plānošanu un kontroli. Zemāk tiks aplūkoti svarīgākie banku peļņas un riska līmeņa rādītāji.

Pirmais solis, analizējot jebkurus banku finanšu pārskatus, ir konstatācija, kādi mērķi bankām ir vai kādiem šiem mērķiem vajadzētu būt. Banku darbībai vajadzētu būt virzītai uz konkrētu mērķu sasniegšanu. Jebkuras bankas darbības objektīvam novērtējumam vajadzētu sākties ar konstatāciju, vai tā var sasniegt tos mērķus, kurus tai ir izvirzījuši menedžeri un akcionāri.

ASV ir vairāk kā 12 000 komercbanku un apmēram 3000 krājbanku un krājaizdevu asociāciju, kuras sniedz aizvien vairāk bankām raksturīgo pakalpojumu. Ja pie tā pieskaitīsim arī vēl 13 000 kredītsavienību un duci finanšu konglomerātu, kas piedāvā finanšu pakalpojumus un sekmīgi konkurē banku pakalpojumu tirgū. [12. lpp.128] Ļoti daudzi no šiem uzņēmumiem ir sev izvirzījuši mērķus, kas sakrīt ar banku mērķiem, tomēr daudziem no tiem ir arī specifiski mērķi, kas atšķiras no citu finanšu uzņēmumu mērķiem. Daži uzņēmumi grib nodrošināt ātrāku attīstību. Citi dod priekšroku mierīgai dzīvei, cenšoties minimizēt risku un uzturēt drošas bankas imidžu ar nelielām izmaksām saviem akcionāriem.

Bez kārtējiem mērķiem, kuri nosaka bankas ikdienas darbību, bankas aizvien biežāk nonāk pie secinājuma, ka viņām vajag pievērst īpašu uzmanību arī sava akciju kapitāla vērtībai. Patiešām, finanšu menedžmenta pamatā esošais princips atbilstoši mūsdienu praksei vēsta:

bankas akciju kapitāla vērtības maksimizēšana ir pamatuzdevums, kuram jābūt svarīgākam par visiem citiem.

Visas bankas ir korporācijas, kuru akcionāri ir ieinteresēti, lai pieaugtu akciju kapitāla vērtība un ienākumi no tā. Ja akciju vērtība nepaaugstināsies līdz līmenim, kas atbilst akcionāru cerībām, investori var vēlēties no tām atbrīvoties, un tad bankai radīsies grūtības ar jauna kapitāla piesaistīšanu, lai nodrošinātu savu attīstību nākotnē. Tāpēc ir acīmredzami, ka banku menedžeriem vajag tiekties maksimizēt bankas akciju kapitāla vērtību, saglabājot pieņemamu savu operāciju riska līmeni. Kas var izraisīt bankas akciju kapitāla vērtības pieaugumu?

Jebkura uzņēmuma akciju vērtība tiek aprēķināta šādi [12, lpp.128] :

$$\begin{aligned} \text{Bankas akciju vērtība} &= \frac{\text{Gaidāmās izmaksas no dividendēm nākotnē}}{\text{Diskonta faktors}} = \\ &= \sum_t \frac{E(D_t)}{(1+k)^t} \end{aligned} \quad 1)$$

Diskonta faktors tiek noteikts, pamatojoties uz minimālo vēlamo ienākumu līmeni attiecībā uz bankai pieņemamo riska līmeni.

Šajā formulā D_t – akcionāru sagaidāmās dividendes (E), kuras tiks izmaksātas nākotnē, diskontēti uz minimālo pieņemamo ienākumu līmeni (k) saistībā ar bankai pieņemamo riska līmeni. Bankas akciju vērtībai būs tendence *paaugstināties* jebkurā no zemāk minētajām situācijām.

1. Paredzēts, ka gaidāmo dividenžu ieņēmumu vērtība *nākotnē* pieaugs (to izraisīs notiekošā darbības paplašināšanās atsevišķos banku pakalpojumu tirgus segmentos vai arī tā notiks izdevīgu ieguvumu rezultātā, ko realizēs banku iestādes).

2. Pazeminās bankām pieņemamais riska līmenis, ko izraisa kapitāla palielināšanās vai kredīta zaudējumu samazināšanās rezultātā.

3. Paaugstinās gaidāmo dividenžu līmenis, samazinoties riska līmenim, ko sagaida bankas akciju īpašnieki.

Menedžeri var strādāt gan pie uzdevuma palielināt nākošos ieņēmumus, gan arī pie uzdevuma samazināt risku vai, lai apvienotu šos abus uzdevumus, lai paceltu bankas akciju cenu.

1.2. Komerčbanku rentabilitātes rādītāju sistēma.

Tā kā akciju cenas mobilitāte teorētiski ir vislabākais uzņēmuma darba rādītājs, jo atspoguļo tā darbības tirgus novērtēšanu, banku sfērā šis rādītājs bieži nav tik precīzs. Iemesls tam slēpjas tur, ka par vairumu banku akciju netiek noslēgts pietiekoši liels daudzums darījumu ne starptautiskajā, ne nacionālajā tirgū. Tas spiež finanšu analītiķus pievērsties indikatoriem, tirgus novērtējuma rādītāju aizvietotājiem, it īpaši dažādiem rentabilitātes rādītājiem.

Bankas rentabilitātes pamatrādītāji.

Svarīgākie bankas rentabilitātes rādītāji, kas pašlaik tiek izmantoti, ir šādi:

$$\begin{array}{l} \text{Peļņa no pašu (akciju)} \\ \text{kapitāla (ROE)} \end{array} = \frac{\text{Tīrā peļņa pēc nodokļu aprēķināšanas}}{\text{Pašu kapitāls}}$$

2) [12.lpp.129]

$$\begin{array}{l} \text{Peļņa no aktīva} \\ \text{vienības (ROA)} \end{array} = \frac{\text{Tīrā peļņa pēc nodokļu aprēķināšanas}}{\text{Aktīvi}}$$

3) [12.lpp.129]

$$\begin{array}{l} \text{Tīrā procentu marža} \end{array} = \frac{\text{Procentu ienākums no kredītiem un investīcijām vērtspapīros –} \\ \text{Noguldījumu un citu emitēto parādu procentu izdevumi}}{\text{Pelnošie aktīvi}}$$

4) [12.lpp.130]

$$\begin{array}{l} \text{Tīrā ne procentu} \\ \text{marža} \end{array} = \frac{\text{Ne procenta ienākums – Ne procenta izdevumi}}{\text{Aktīvi}}$$

5) [12.lpp.130]

$$\text{Tīrā bankas operāciju peļņas marža} = \frac{\text{Operāciju ienākumi} - \text{Operāciju izdevumi}}{\text{Aktīvi}}$$

6) [12.lpp.130]

$$\text{Tīrā peļņa pirms speciālajām operācijām (NRST)} = \frac{\text{Tīrā peļņa pēc nodokļu aprēķināšanas un pirms vērtspapīru un citu īpaša rakstura operāciju peļņas (vai zaudējumu) uzskaites}}{\text{Aktīvi}}$$

7) [12.lpp.130]

$$\text{Tīrā peļņa, rēķinot uz vienu akciju (EPS)} = \frac{\text{Tīrā peļņa pēc nodokļu aprēķināšanas}}{\text{Parastās akcijas, kas ir apgrozībā}}$$

8) [12.lpp.130]

Tāpat kā citi finanšu rādītāji, katrs no augstāk minētajiem zināmā mērā var mainīties atkarībā no laika perioda un dažādiem banku pakalpojumu tirgiem.

Katrs no iepriekš minētajiem rādītājiem atspoguļo kādu no bankas rentabilitātes aspektiem.

ROA – pirmkārt ir menedžeru darba efektivitātes rādītājs. Tas parāda, cik labi bankas menedžeri var atrisināt uzdevumu - iegūt tīro peļņu no bankas iestādes aktīviem.

ROE – rentabilitātes mērītājs bankas akcionāriem. Tas ļauj aptuveni noteikt tīrās peļņas lielumu, ko akcionāri var cerēt saņemt pēc sava kapitāla investēšanas (t. i. – riska, ko viņi uzņemas, piešķirot savus līdzekļus, cerībā saņemt pieņemamu peļņas līmeni).

Operācijas peļņas tīrā marža (rezerve), tīrā procentu marža un ne procentu marža ir gan efektivitātes, gan rentabilitātes rādītāji, kas liecina par to, cik veiksmīgi bankas menedžeri un darbinieki ir varējuši saglabāt un palielināt ienākumu palielināšanās tempus (pirmkārt, procentus no bankas kredītiem, investīcijām un komisijas naudas par pakalpojumiem), salīdzinājumā ar izdevumu palielināšanās tempiem (galvenokārt, depozītu un aizņēmumu procentiem naudas tirgū). Tīrā procentu marža nosaka spreda procentu (nosaka starpību starp ienākumiem un

izdevumiem procentos, ko saņem menedžeri no bankas aktīvu rūpīgas kontroles un izdevīgākas līdzekļu avotu meklēšanas.)

Ne procentu marža – noteic attiecību starp ne procenta ienākumiem (maksas par depozītu apkalpošanu un citas komisijas atlīdzības, kuru ir saņēmusi banka) un ne procenta izdevumiem (tai skaitā darba alga, remonta izdevumi, izdevumi bankas iekārtas tehniskajai apkalpošanai un izdevumi kredītu zaudējumu dzēšanai). Vairumam banku ne procentu marža ir negatīva, jo ne procentu izdevumi parasti pārsniedz attiecīgos ienākumus, neraugoties uz to, ka pēdējos gados ir strauji palielinājies bankai piešķirtās komisijas atlīdzības lielums.

NRST (tīrās peļņas rādītājs pirms speciālu operāciju veikšanas) palīdz novērtēt bankas peļņu, kas iegūta no parastiem, regulāri izmantojamiem ienākumu avotiem, tai skaitā kredīta, investīciju ienākumiem, komisijas atlīdzības par citiem bankas sniegtajiem pakalpojumiem (piemēram, čeka konta apkalpošanas) attiecībā pret bankas kopējiem aktīviem. Finanšu analītiķi parasti izslēdz no bankas rentabilitātes aprēķina neparastos vai īpašos posteņus, tādus kā ieņēmumi no bankas īpašuma un iekārtas pārdošanas, peļņa vai zaudējumi no operācijām ar vērtspapīriem.

EPS ir izmaksu novērtēšana par labu bankas pamat īpašniekiem – tās akcionāriem atkarībā no bankas realizēto akciju skaita. Cits tradicionāls bankas ienesīguma rādītājs ir peļņas izplatība (jeb vienkārši spreds), kas tiek aprēķināts sekojošā veidā:

$$\text{Peļņas izplatība (spreds)} = \frac{\text{Procenta ienākumi}}{\text{Ienākumu aktīvi}} - \frac{\text{Procenta izdevumi}}{\text{Bankas pasīvi, no kuriem maksā procentus}}$$

9) [12.lpp.131]

Ar spreda palīdzību var novērtēt, cik veiksmīgi banka pilda savu starpnieka funkciju starp ieguldītājiem un aizņēmējiem, un cik nozīmīga ir konkurence bankas apkalpojamajā tirgū. Konkurences pastiprināšanās parasti noved pie starpības samazināšanās starp vidējiem ienākumiem no aktīviem un vidējiem izdevumiem no pasīviem.

Ja visi citi faktori ir nemainīgi, tad bankas spreds samazināsies konkurences palielināšanās rezultātā, kas piespiedīs tās menedžerus meklēt citus peļņas iegūšanas veidus (piemēram, kā komisijas atlīdzību par jauna veida pakalpojumiem), lai kompensētu peļņas spreda pazemināšanu.

Cits ietekmīgs rentabilitātes rādītājs ir operāciju peļņas (vai aktīvu izmantošanas) tīrā marža – savstarpējā attiecība starp kopējo operāciju peļņu un kopējo aktīvu lielumu.

Šis rentabilitātes rādītājs sastāv no divām daļām – vidējās procentu peļņas pēc aktīviem un vidējās ne procentu peļņas pēc aktīviem. Pēdējo elementu veido komisijas atlīdzība par dažādu pakalpojumu sniegšanu (piemēram, par čeku rēķinu pārzināšanu vai trasta pakalpojumiem).

Tādējādi:

$$\frac{\text{Operāciju peļņa}}{\text{Aktīvi}} = \frac{\text{Procentu peļņa}}{\text{Aktīvi}} + \frac{\text{Ne procentu peļņa}}{\text{Aktīvi}} \quad 10) \quad [12.\text{lpp.}132]$$

Saasinoties konkurencei kredītu un citu ienākumu aktīvu tirgū, kad daudzi kredīti kļuva par kredītiem ar nokavētu termiņu, aizvien lielāks daudzums banku sāka pievērst uzmanību bezprocenta peļņas palielināšanai komisijas atlīdzības formā. Šāda atlīdzība ievērojami paaugstina kopējo peļņu un palīdz paaugstināt tīro peļņu, kuru paredzēts izmaksāt akcionāriem. Pašlaik bankas menedžeri cenšas samazināt to kopējo resursu daļu, kas tiek novirzīta ienākumus nenesošajos aktīvos (tai skaitā bankas kasē, pamatlīdzekļos un nemateriālajos aktīvos). Viens no plaši izmantotajiem ienākumus nenesošo aktīvu relatīvā nozīmīguma rādītājiem (salīdzinājumā ar tādiem aktīviem kā kredīti un investīcijas vērtspapīros, tas ir – aktīviem, kas bankai nes tiešus ienākumus) ir ienākumu bāzes rādītājs:

$$\begin{aligned} \text{Ienākumu bāzes rādītājs} &= \frac{\text{Ienākumu aktīvi}}{\text{Aktīvi}} = \frac{\text{Kredīti} + \text{līzings} + \text{investīcijas vērtspapīros}}{\text{Kopējie aktīvi}} = \\ &= \frac{\text{Kopējie aktīvi} - \text{aktīvi, kuri nenes ienākumu}}{\text{Aktīvi}} \quad 11) \quad [12.\text{lpp.}132] \end{aligned}$$

Menedžeriem un bankas darbiniekiem, kuriem samazinās ienākumu bāze, parasti vajag strādāt ar lielāku intensitāti, lai uzturētu jau sasniegto ienākumu līmeni.

Analizējot to, cik sekmīgi funkcionē kāda konkrēta banka, bieži vien ir lietderīgi sadalīt dažādus rentabilitātes rādītājus noteicošajās sastāvdaļās. Piemēram, nav grūti pamanīt, ka ROE un ROA – divi šobrīd vispopulārākie un visplašāk izmantotie rādītāji – ir cieši savstarpēji

saistīti. Tiem abiem ir viens un tas pats skaitītājs – peļņa pēc nodokļu nomaksāšanas. Tāpēc šie divi rentabilitātes rādītāji var būt saistīti tiešā veidā:

$$ROE = ROA * \frac{\text{Aktīvi}}{\text{Akciju kapitāls}} \quad (12) \quad [12.\text{lpp}.133]$$

Vai - citiem vārdiem:

$$\frac{\text{Peļņa pēc nodokļu aprēķināšanas}}{\text{Akciju kapitāls}} = \frac{\text{Peļņa pēc nodokļu aprēķināšanas}}{\text{Aktīvi}} * \frac{\text{Aktīvi}}{\text{Akciju kapitāls}} \quad [12.\text{lpp}.133]$$

Vajag atzīmēt, ka bankas tīro peļņu mēs varam aprēķināt, ja no bankas kopējo ienākumu summas tiek atņemti tās operāciju izdevumi (tai skaitā izdevumus, kas paredzēti procentu izmaksai).

Rezultātā :

$$ROE = \frac{\text{Ienākumi} - \text{Operāciju izdevumi} - \text{Nodokļi}}{\text{Aktīvi}} * \frac{\text{Aktīvi}}{\text{Akciju kapitāls}} \quad [12.\text{lpp}.133]$$

Šī kopsakarība liecina par to, ka banku peļņa, kas tiek novirzīta to akcionāriem, ir ļoti atkarīga no bankas resursu veidošanās avotiem, kas tiek izmantots vairāk – parādsaistības tai skaitā depozīti) vai bankas īpašnieku līdzekļi. Pat banka ar zemu ROA līmeni var sasniegt relatīvi augstu ROE līmeni, plaši izmantojot parādsaistības (pašu vai aizņemto līdzekļu samēra palielināšana) un maz izmantojot akciju kapitālu.

Faktiski ROE un ROA savstarpējā sakarība viennozīmīgi parāda to fundamentālo atkarību starp risku un ienesīgumu, ar kuru saduras banku menedžeri. Banku, kurai tekošajam gadam prognozētais ROE rādītājs ir apmēram 1%, vajag 10 dolāru aktīvu uz katru kapitāla dolāru, lai rādītājs ROE sasniegtu 10%. Tādējādi, vienādībā (12) mēs iegūstam:

$$\text{ROE} = \text{ROA} * \frac{\text{Aktīvi}}{\text{Akciju kapitāls}} = \frac{0,01 * 10 * 100}{1} = 10 \%$$

[12.lpp.133]

Tomēr, ja gaidāms, ka bankas ROA rādītājs pazemināsies līdz 0,5%, sasniegt ROE līmeni 10% ir iespējams tikai tad, ja uz katru kapitāla dolāru būs 20 dolāri aktīvu. Citiem vārdiem:

$$\text{ROE} = \frac{0,5 * 20 * 100}{1} = 10\%$$

[12.lpp.133]

Īstenībā mēs varam izveidot riska un ienesīguma kopsakarību tabulu, kas būtu analogiska zemāk parādītajai, uz kuru pamatojoties var noskaidrot, kādai būtu jābūt kopsakarībai starp parādsaistībām un akciju kapitālu, lai banka sasniegtu viņas akcionāriem vēlamu ienesīguma līmeni. No tabulas izriet, ka banka, kuras aktīvu un kapitāla attiecība ir robežās no 5 līdz 1, var sagaidīt ROE 2,5% pie ROA 0,5% un ROE 10% pie ROA 2%. Un pretēji, ja aktīvu un kapitāla attiecība ir 1, banka var sasniegt ROE 10% iegūstot ne pārāk augstu ROA rādītāju – 0,5.

1.2.1.tabula

Bankas riska un ienesīguma attiecības. [12. lpp.134]

Aktīvu attiecība pret akciju kop kapitālu	Iespējamais aktīvu ienesīguma līmenis (ROA)			
	0,5%	1%	1,5%	2%
Tad ROE vajadzētu būt				
5:1	2,5	5,0	7,5	10,0
10:1	5,0	10,0	15,0	20,0
15:1	7,5	15,0	22,5	30,0
20:1	10,0	20,0	30,0	40,0

Acīmredzami, ka samazinoties efektivitātei, ko parāda rādītājs ROA, bankai vajag uzņemties augstāku risku, palielinot parādsaistību un akciju kapitāla attiecību, lai iegūtu iespēju sasniegt akcionāriem vēlamu ienesīguma līmeni.

Turpmāk ir lietderīgi veikt kapitāla ienesīguma rādītāju sadalīšanu sastāvdaļās, lai veiktu detalizētāku analīzi. Tādējādi cita ļoti svarīga rentabilitātes formula, kas veidota pamatojoties uz ROE, izskatās sekojoši:

$$\text{ROE} = \frac{\text{Peļņa pēc nodokļu nomaksāšanas}}{\text{Operāciju izdevumi}} * \frac{\text{Operāciju izdevumi}}{\text{Aktīvi}} * \frac{\text{Aktīvi}}{\text{Akciju kapitāls}}$$

13) [12.lpp.134]

vai

$\text{ROE} = \text{Tīrā peļņas marža} * \text{Aktīvu izmantošanas koeficients} * \text{Akciju kapitāla multiplikators}$

kur

$$\text{Bankas tīrā peļņas marža (NPM)} = \frac{\text{Peļņa pēc nodokļu nomaksāšanas}}{\text{Operāciju izdevumi}}$$

14) [12.lpp.134]

Bankas peļņas marža (PM) atspoguļo izdevumu pārvaldīšanas un bankas pakalpojumu cenu noteikšanas politikas efektivitāti.

$$\text{Bankas aktīvu izmantošanas koeficients (AU)} = \frac{\text{Operāciju izdevumi}}{\text{Aktīvi}}$$

15) [12.lpp.134]

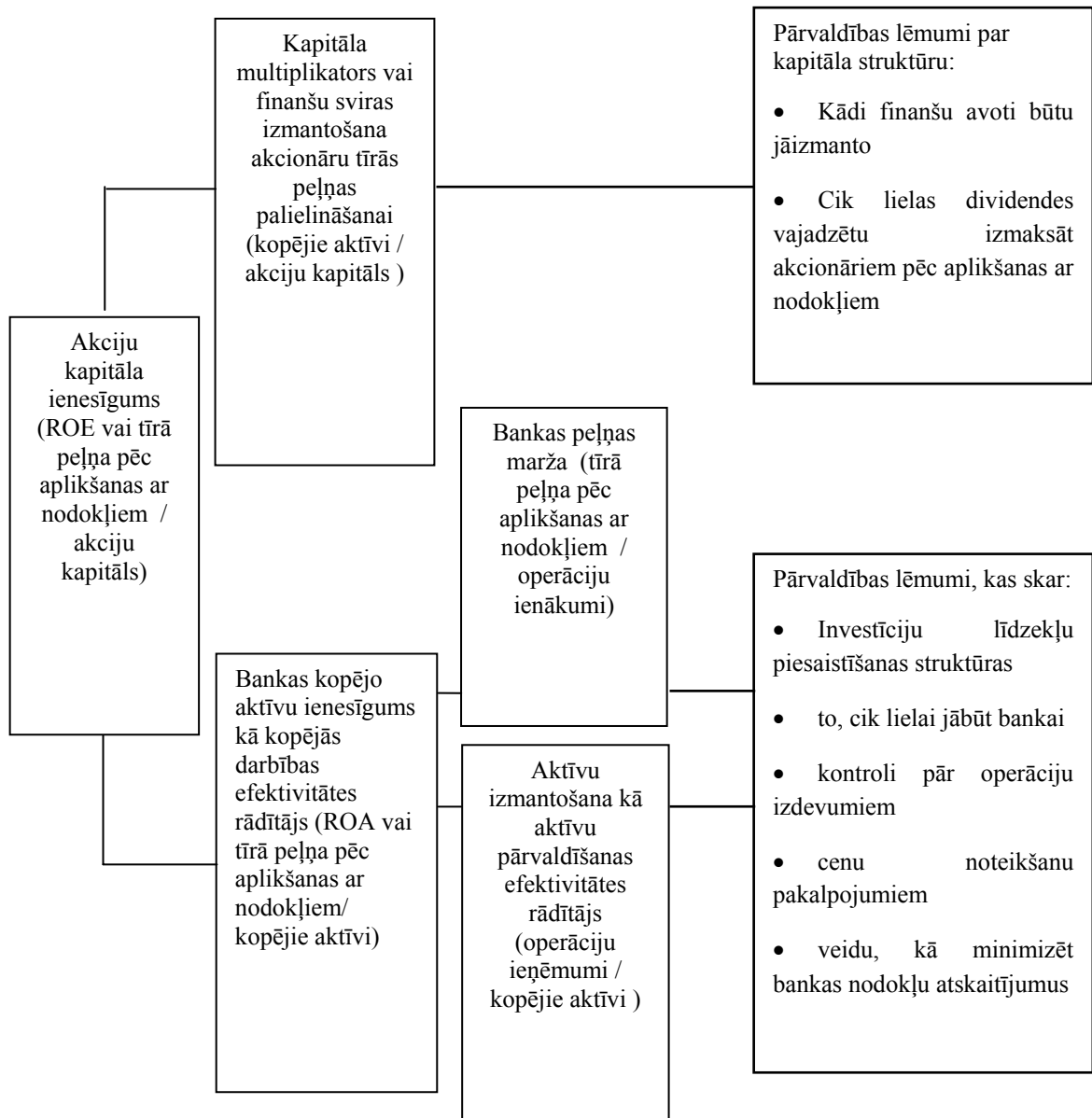
Bankas aktīvu izmantošanas koeficients (AU) atspoguļo portfeļa pārvaldīšanas politiku (īpaši bankas aktīvu struktūras jomā un saistībā ar no tiem iegūtajiem ienākumiem).

$$\text{Kapitāla multiplikators (EM)} = \frac{\text{Aktīvi}}{\text{Akciju kapitāls}}$$

16) [12.lpp.134]

Kapitāla multiplikators (EM) atspoguļo finanšu sviru vai politiku finansēšanas jomā: izvēlētie bankas resursu veidošanas avoti (parādsaistības vai akciju kapitāls).

Katrs šī vieglā vienādojuma elements ir kāda banku operāciju aspekta kontroles indikators (1. attēls).

Faktori, kas nosaka bankas peļņas līmeni no vienas akciju kapitāla vienības (ROE) [12.lpp.135]

1.2.1. attēls

Ja kāds no minētajiem rādītājiem sāk samazināties, menedžeriem tam ir jāpievērš īpaša uzmanība un jāatklāj jebkuru izmaiņu cēloņi.

No trim minētajiem finanšu rādītājiem kapitāla multiplikators (EM) vai attiecība starp aktīviem un akciju kapitālu parasti ir ar vislielāko nozīmi, vairumam banku tā vidējais lielums parasti ir apmēram 15 punkti vai pat vairāk. Multiplikators ir tiešs finanšu sviru līmeņa rādītājs, kas nozīmē to, kādu dolāru aktīvu kvantitāti jānodrošina katram akciju kapitāla dolāram (īpašnieku līdzekļi) un tātad, kāda bankas resursu daļa var tikt parādīta kā parādsaistības. Tā kā akciju kapitālam vajag segt bankas aktīvu zaudējumus, jo augstāks būs multiplikatora līmenis, jo

bankai būs lielāka riska pakāpe bankrotēt. Tomēr, jo lielāks ir multiplikators, jo lielāks ir banku potenciāls nodrošināt saviem akcionāriem augstākas izmaksas.

Peļņas marža (PM) vai tīrās peļņas un kopējo ienākumu savstarpējā attiecība, tāpat daļēji ir menedžeru kontroles un vadības objekts. Šis rādītājs mums atgādina to, ka bankas var palielināt savus ienākumus un akcionāriem domāto izmaksu lielumu, efektīvi kontrolējot savus izdevumus un ienākumu palielināšanu. Analogā veidā menedžeri var paaugstināt vidējo bankas aktīvu ienesīgumu (AU, vai aktīvu izmantošanu), veicot bankas aktīvu pareizu pārdalīšanu par labu ienesīgākajiem kredītiem un investīcijām, pie tam, izvairoties no paaugstinātiem riskiem).

Nelielas izmaiņas, kas izdarītas ROE aprēķināšanas formulā, ļauj iegūt sekojošu vienādojumu, kuru var izmantot problēmu atklāšanai četrās bankas vadības jomās:

$$\begin{aligned}
 \text{ROE} = & \frac{\text{Peļņa pēc nodokļu nomaksāšanas}}{\text{Peļņa pirms nodokļu nomaksāšanas un peļņas (zaudējumu) uzskaites no darījumiem ar vērtspapīriem}} * \frac{\text{Peļņa pirms nodokļu nomaksāšanas un peļņas (zaudējumu) uzskaites no darījumiem ar vērtspapīriem}}{\text{Operāciju izdevumi}} * \\
 & * \frac{\text{Operāciju izdevumi}}{\text{Aktīvi}} * \frac{\text{Akciju kapitāls}}{\text{Aktīvi}}
 \end{aligned}$$

17)

vai:

$$\text{ROE} = \text{Nodokļu pārvaldības efektivitāte} * \text{Izdevumu kontroles efektivitāte} * \text{Aktīvu pārvaldības efektivitāte} * \text{Resursu pārvaldības efektivitāte}$$

[12.lpp.137]

Šajā gadījumā mēs vienkārši esam sadalījuši divās daļās bankas peļņas maržas rādītājus (savstarpējā attiecība starp tīro peļņu pēc nodokļu nomaksāšanas un ienākumiem):

1) nodokļu pārvaldības efektivitātes rādītājs, kurš atspoguļo to, kā banka izmanto vērtspapīru peļņu vai zaudējumus un citus nodokļu pārvaldības instrumentus (piemēram, ar

nodokļiem neapliekamo municipālo (jeb pašvaldības) obligāciju pirkšanu) bankas nodokļu izmaksu samazināšanai.

2) savstarpējā attiecība starp peļņu pēc nodokļu nomaksāšanas un ienākumiem ir rādītājs, kas liecina par to, kāda ienākumu summa paliks pēc visu operāciju izdevumu atskaitīšanas, citiem vārdiem – operāciju darbības un izdevumu kontroles efektivitātes rādītājs.

Piemēram, pieņemsim, ka bankas pēdējā bilance un ienākumu, peļņas un zaudējumu pārskats satur sekojošus skaitļus:

Peļņa pēc nodokļu nomaksāšanas = 1,0 milj. dolāru

Peļņa pirms nodokļu nomaksāšanas un peļņas (zaudējumu) uzskaites par darījumiem ar vērtspapīriem = 1,3 milj. dolāru.

Operāciju ienākumi = 39,3 milj. dolāru.

Aktīvi = 122,0 milj. dolāru

Akciju kapitāls = 7,3 milj. dolāru

ROE rādītājam šai bankai vajadzētu izskatīties sekojoši:

$$ROE = \frac{1,0}{1,3} * \frac{1,3}{39,3} * \frac{39,3}{122,0} * \frac{122,0}{7,3} = 0,137 \text{ vai } 13,7\%$$

[12.lpp.138]

Acīmredzot, gadījumā, ja viens no četriem nosauktajiem rādītājiem sāk pazemināties, menedžeriem ir nepieciešams veikt darba organizācijas efektivitātes analīzi šajā jomā. Piemēram, ja vērtspapīru jomā iegūtās tīrās peļņas pēc nodokļu nomaksāšanas un peļņas pirms peļņas vai zaudējumu uzskaites savstarpējā attiecība samazinās no 0,769 līdz 0,610 nākošajā gadā, menedžeriem nākas pievērst īpašu uzmanību tam, kā tiek realizēta nodokļu plānošana un tās izpildes kontrole. Ja tīrā peļņa pēc nodokļu nomaksāšanas un pirms speciālu pasākumu veikšanas operāciju ieņēmumu jomā pēdējā gada laikā ir samazinājusies no 0,033 līdz 0,025, bankai ir nepieciešams pārskatīt jautājumu par operāciju izdevumu kontroles efektivitāti. Ja savstarpējā attiecība starp operāciju ieņēmumiem un aktīviem strauji samazinās (no 0,322 līdz 0,270), ir nepieciešams veikt rūpīgu aktīvu portfeļa veidošanas politikas analīzi ar mērķi noskaidrot, vai šo kritumu nav izraisījuši faktori, kas var būt menedžeru kontroles objekti. [12, lpp.83]

Rādītāji, kas ir izmantojami, lai veiktu bankas aktīvu rentabilitātes strukturālo analīzi.

Tāpat mēs varam sadalīt atsevišķās sastāvdaļās aktīvu ienesīguma rādītāju (ROA). Faktiski, ROA balstās uz trim vienkāršākajām savstarpējām attiecībām:

Bankas ROA rādītāju sastāvdaļas.

$$\begin{aligned} \text{Tīrā procentu marža} &= \frac{\text{Procentu ienākumi} - \text{procentus izdevumi}}{\text{Aktīvi}} \\ \text{PLUS} \\ \text{Ne procentu marža} &= \frac{\text{Ne procentu ienākumi} - \text{neprocentu izdevumi}}{\text{Aktīvi}} \\ \text{MĪNUS} \\ \text{Speciālās operācijas, kas ietekmē tīro peļņu} &= \frac{\text{Aktīvi}}{\text{Ienākumi un izdevumi par speciālajām operācijām}} \\ \text{IR VIENĀDS AR} \\ \text{Aktīvu ienesīgums (ROA vai bankas iespējas gūt peļņu no aktīviem)} &= \frac{\text{Tīrā peļņa pēc aplikšanas ar nodokļiem}}{\text{Kopējie aktīvi}} \end{aligned}$$

18) [12.lpp.138]

Operatīvās efektivitātes un līdzstrādnieku darba ražīguma rādītāji

Lai maksimizētu ienesīgumu un akcionāru bankā veikto ieguldījumu vērtību, daudzas banku iestādes uzskata, ka ir nepieciešams paaugstināt savu operāciju efektivitāti. Parasti tas ir saistīts ar operāciju izdevumu samazināšanos un darba ražīguma paaugstināšanos, veicot darba automatizāciju un paaugstinot līdzstrādnieku kvalifikāciju.

Bankas deregulācijas procesa rezultātā ir bijušas spiestas maksāt augstākus procentus par piesaistītajiem līdzekļiem un samazināt ne procentu izdevumus, īpaši to var attiecināt uz darba algu, prēmijām un pieskaitāmajiem izdevumiem. Visprecīzākais bankas operatīvās efektivitātes rādītājs ir:

$$\begin{aligned} \text{Operatīvās efektivitātes rādītājs} &= \frac{\text{Kopēji operāciju izdevumi}}{\text{Kopējie operāciju ieņēmumi}} \end{aligned} \quad 19) \quad [12.lpp.147]$$

$$\begin{aligned} \text{Līdzstrādnieku darba ražīguma rādītājs} &= \frac{\text{Tīrā operāciju peļņa}}{\text{Štatu līdzstrādnieku daudzums}} \end{aligned} \quad 20)$$

[12.lpp.147]

Tomēr ne jau visas bankas sev kā noteicošos uzdevumus ir izvirzījušas augstas rentabilitātes sasniegšanu, akciju cenu maksimizēšanu, attīstības paātrināšanos vai efektivitātes paaugstināšanos. Ir daudz liecību tam, ka dažas bankas dod priekšroku ietekmes pieaugumam tirgū ne tikai tāpēc, ka tas tām ļauj lielā mērā kontrolēt cenas un attiecības ar klientiem, bet arī tāpēc, ka banka, kura ļoti ietekmē tirgu, var dzīvot mierīgāk (t.i. saduroties ar mazāku risku zaudēt peļņu vai vietu tirgū). Saskaņā ar ļoti daudziem pētījumiem, dažas bankas tamlīdzīgās situācijās izvēlas izdevumu prioritātes modeli: tās tērē vairāk naudas menedžeru un līdzstrādnieku darba algām, nosaka papildus atvieglojumus vai ceļ plašus, greznus kantorus. Par nelaimi tādu banku akcionāriem, izdevumu prioritāte noved pie peļņas samazināšanās un ierobežo akciju cenas potenciālo palielināšanos. [12, lpp.147]

Bankas lieluma ietekme uz tās darbības rezultātiem.

Salīdzinot divu banku darbības rezultātus, par svarīgāko kritēriju kļūst bankas lielums, kuru parasti nosaka kopējie aktīvi vai kopējais depozītu apjoms.

Daudzi šajā nodaļā sniegtie banku darbības rādītāji lielā mērā ir atkarīgi no tā, pie kāda lieluma banku grupas pieder konkrētā banka. Virzoties no pašām sīkākajām bankām, noteicošo ienesīguma un riska rādītāju līmenis kardināli mainās. Piemēram, no ROA un ROE viedokļa visienesīgākās ir vidēja lieluma bankas (domāts ASV), kas pieder pie aktīvu grupas no 100 milj. dolāru līdz 1 milj. dolāru. Šīm, pēc lieluma vidējām iestādēm ir paši lielākie operatīvās maržas, peļņas maržas un operatīvās efektivitātes rādītāji. Savukārt, lielākajām bankām parasti ir vislielākā procentu marža, jo tās ņem komisijas naudu par ļoti daudziem sniegtajiem pakalpojumiem. Sīkākām bankām bieži ir liela tīrā procentu marža un tāpēc liela starpība starp procentu ienākumiem un procentu izdevumiem, jo liela daļa to depozītu sastāv no kontiem, kuros ir nenozīmīgi atlikumi, no tiem izmaksātie procenti vidēji ir zemāki, bet galvenā kredītu daļa ir patērīga kredīti par augstiem procentiem. Finanšu analītiķi, kas pēta banku sektoru, lai sniegtu palīdzību investoriem, uzskata par nepieciešamu pārlicināties, ka viņu analizētā banka ir salīdzināma ar analogiska lieluma bankām, kurām ir analogiska atrašanās vieta (pilsēta vai rajons ar līdzīgu iedzīvotāju daudzumu un līdzīgu ekonomisko nozaru kopumu). [12, lpp.149]

1.3. Komerčbanku novērtējuma metodoloģija pēc reitingu sistēmas CAMEL

Novērtējot bankas darbības rezultātus, ir svarīgi tos salīdzināt ar citu banku rādītājiem, tas nozīmē, ka šajā gadījumā tiek plaši izmantoti dažādi reitingi. Pastāv dažādi reitingu veidi, kas viens no otra atšķiras ar rādītāju daudzumu un reitingu sastādīšanas metodiku. Tādu vienkāršu reitingu piemērs ir Latvijas Republikas banku ranžējums, pamatojoties uz to pašu kapitālu vai to peļņas lielumu.

Pēc autora domām, sastādot reitingu, nav lietderīgi kā galveno rādītāju izmantot aktīvu lieluma rādītāju, jo daudzas bankas to mākslīgi paaugstina. Tāpat nav iespējams ņemt vērā savstarpējās kreditēšanas operācijas, kas tiek izmantotas, lai formāli palielinātu bilances summu.

Pašu līdzekļu lielums var objektīvāk raksturot komerčbanku potenciālās iespējas finanšu tirgū. Bet pašu līdzekļu esamība, nesaistot tos, piemēram, ar peļņu, arī nenodrošina ticamas ziņas par komerčbankas reitingu.

Lai izvairītos no iepriekšminētajiem trūkumiem, banku klasifikācijai ir nepieciešams izmantot sarežģītāku metodiku. Ārzemēs pārsvarā tiek izmantotas divas metodes: :

“CAMEL” un “Informētā novērotāja metode”.

“CAMEL” metodikas uzmanības centrā ir 5 noteicošas jomas, tā saucamās “CAMEL” sastāvdaļas, pie kurām pieder:

- C (capital adequacy) – kapitālpietiekamības rādītāji, kas nosaka bankas pašu kapitālu, kas ir nepieciešams noguldītāju garantijām, un nepieciešama Reālā kapitāla atbilstība nepieciešamajam.
- A (asset quality) – aktīvu kvalitātes rādītāji, kas nosaka aktīvu un ārpusbilances posteņu “atgriezeniskuma” pakāpi, kā arī problemātisku aizņēmumu finansiālo iedarbību
- M (menegement) – pārvaldības (menedžmenta) kvalitātes vērtējuma rādītāji, kas skar bankas darbu, realizējamo politiku, likumu un instrukciju ievērošanu.
- E (earnings) – ienesīguma un rentabilitātes rādītāji no tā pietiekamības pozīcijas bankas tālākajai izaugsmei.
- L (liquidity) – likviditātes rādītāji, kas nosaka, vai banka ir pietiekoši likvīda, lai pildītu parastas un pilnīgi negaidītas saistības.

Amerikas Savienotajās Valstīs trīs galvenās banku uzraudzības iestādes – Federālā rezervju sistēma, Naudas apgrozījuma kontrolieris un Federālā Depozītu apdrošināšanas

korporācija – komercbanku stāvokļa vērtēšanai sākotnēji izmantoja savas personiskās sistēmas. No 1978. gada spēkā ir šo iestāžu panāktā vienošanās par standartizācijas pieeju, vērtējot banku drošību (tas, kas šobrīd ļoti trūkst Krievijas banku sistēmai). Tā, ārzemēs nostiprinās sistēma CAMEL. Tajā ietilpst visi svarīgākie bankas stabilitātes komponenti, ko novērtē banku auditori. Lai gan reitingu sistēma CAMEL ir standartizēta banku darbības vērtējuma metode, tās efektivitāte ir atkarīga no analītiķu prasmes un objektivitātes, veicot banku vērtēšanu, jo analīzes pamatā ir uzraudzības pārbaudes rezultāti uz vietas. Tikai daļu no CAMEL rādītājiem var noteikt, pamatojoties uz bankas oficiālajiem pārskatiem.

Aplūkosim sīkāk šīs reitingu sistēmas galvenās sastāvdaļas.

Kapitālpietiekamības rādītāji

Pirms kapitāla saskaitīšanas ir nepieciešams noteikt tā sastāvu. Apmaksātais akciju kapitāls, piemaksa pie akciju emisijas kursa, nesadalītā peļņa, kopīgās rezerves un likumdošanā paredzētās rezerves parasti tiek uzskatīti par kapitālu un dažreiz tiek saukti par *pamatkapitālu*.

Citus kapitāla veidus sauc par *papildus kapitālu*. Te ietilpst: rezerves pamatfondu pārcenošanai, brīvās rezerves, kas sedz nākošos kredītu izdevumus un dažāda veida parādu instrumentus, kas var tikt pakļauti noguldītāju interesēm.

Pēc kapitāla noteikšanas ir nepieciešams izvēlēties to, ar ko to salīdzināt. Parasti tie ir vai nu depozīti, vai kopējie aktīvi, bet viss tiek virzīts uz to, ka kapitālu ir nepieciešams pretstatīt rādītājam, kas ir apsvērti pēc banku riskiem gan pēc bilances, gan ārpusbilances posteņiem.

Vissvarīgākais no aprēķināmajiem koeficientiem, kas nosaka kapitāla pietiekamību, ir riska aktīvu rādītājs. Tas ļauj objektīvi novērtēt kop kapitāla attiecību pret aktīviem, kura var parādīt zaudējumu iespēju (tātad riska aktīviem).

Riska aktīvu koeficients tiek aprēķināts pēc konsolidētā pārskata par bankas finanšu stāvokli pēdējā datumā (tai skaitā par filiālēm valsts iekšienē un ārzemēs, ja ir attiecīgas ziņas) un tiek noteikts sekojošā veidā:

$$\text{Riska aktīvu koeficients} = \frac{\text{Riska kapitāli}}{\text{Kopējais kapitāls}}$$

Kop kapitāls ietver akciju kop kapitālu, rezervi iespējamo kredīta zaudējumu segšanai, kā arī subordinētās notas un parādsaistības. Riska aktīvus nosaka, no kopējiem aktīviem atņemot rezerves iespējamo kredītzaudējumu segšanai, mīnus skaidrā nauda un līdzekļi “Nostro” kontos pie korespondējošajām bankām, ASV Valsts kases vērtspapīri, ASV valdības iestāžu obligācijas,

komerciālās uzskaites vērtspapīri, pārdotie federālie fondi un vērtspapīri, kas ir pirkti pēc vienošanās par atkalpārdošanu.

Tā kā riska aktīvu koeficients nenosaka riska pakāpi, kas saistīta ar aktīvu dažādo struktūru, lai iegūtu bankas kapitāla vērtības pieaugumu to vajadzētu izmantot kopā ar aktīvu kvalitātes rādītāju.

Tālāk ir interpretēti rādītāju kritēriji un ierobežojoši noteikumi, kas tiek izmantoti kapitāla kopējā vērtējuma iegūšanai.

1.3.1 tabula

Riska aktīvu koeficienta skala [19.lpp.11]

Kapitāla vērtējums	Aktīvu kvalitāti ierobežojošie noteikumi
1	Aktīvu kvalitāti vajag novērtēt uz 1 vai 2
2	3 vai vairāk
3	4 vai vairāk
4	Kapitāls tiek novērtēts tādējādi, ja riska aktīvi rada zaudējumus kapitālam
5	---//---ja aktīvi, kas tiek klasificēti kā zaudējumi rada zaudējumus kapitālam

Lai novērtētu 1-4 riska aktīvu koeficientus, vajag sasniegt vienādu līmeni vai pārsniegt speciālu normatīvu rādītāju, kas ir saistīts ar atsevišķu kapitāla novērtējumu;

vērtējumam 5 pastāv augšējā robeža, zemāk par kuru riska aktīvu koeficients garantē zemu kapitāla reitingu.

Kapitāla reitings zemāk par normatīvo obligāti neizslēdz aktīvu labvēlīgāku vērtējumu kā “spēcīgi” vai “apmierinoši”. Un, atbilstoši analītiķa vērtējumam, labvēlīgāks vērtējums tiek apstiprināts un izveidots atbilstoši bankas kopējam finansiālajam stāvoklim. Ja normatīvie apstākļi netiek sasniegti, kapitāla vērtējums būtu jāsamazina līdz līmenim, kas atbilst klasificēto aktīvu lielumam un riskam.

Normatīvi, kas tiek izmantoti analīzes procesā, nesniedz skaidrus un negrozāmus kritērijus un neizslēdz vērtēšanas elementu; tomēr jebkuras atkāpes vajag fiksēt un paskaidrot kapitāla apspriešanā analītiķa ziņojuma konfidencialā sadaļā.

Kapitāla novērtēšanas procesā analītiķim ir nepieciešams ņemt vērā ļoti daudzus faktorus:

1) Bankas lielums - vietējā, reģionālā vai salīdzināt sākotnējā kapitāla koeficientus ar minimālo līmeni :

- noteikt kop kapitāla koeficienta krišanas zonu
- salīdzināt koeficientus ar vidējiem līdzvērtīgu banku grupā
- ņemt vērā tendences

- 2) Riska aktīvu apjoms:
 - salīdzināt riska aktīvu koeficientu ar vidējo grupā
 - ņemt vērā tendences
- 3) Kritisko un nekvalitatīvo aktīvu apjoms:
 - svērtais klasifikācijas rādītājs
 - klasifikācijas rādītājs, tendences un jauktā klasifikācija
- 4) Gaidāmā bankas attīstība, plāni un perspektīva:
 - salīdzināt kapitāla veidošanās rādītāju ar aktīvu augšanas rādītājiem
 - iepriekšējā tendence
 - attīstības plāni vai galvenie uzbūves un pārbūves plāni
- 5) Kapitāla kvalitāte:
 - atbilstoši direktoru padomes normatīviem aizgūtā kapitāla attiecība pret akciju kapitālu nedrīkst pārsniegt 50%
 - Nesadalītā peļņa:
 - salīdzināt dividenžu izmaksu ar atbilstošu vidējo rādītāju grupā
 - iepriekšējā tendence un perspektīvā peļņa
- 7) Pieeja kapitāla tirgiem:
 - mātes kompāniju spēks
 - spēja injicēt kapitālu īpašniekiem
 - ienākumi no akcijām – tendence un vidējais grupā
- 8) Ārpusbilances aktīvi un fondi, kas nav atspoguļoti grāmatvedības grāmatā:
 - pamatkapitāls pēc nomināla
 - likvidās vērtības atskaitīšana
 - nodokļu korekcija

Pēc analīzes rezultātiem kapitāls sekojošā veidā tiek novērtēts no 1 līdz 5 ballēm:

Vērtējums 1 (spēcīgs). Kapitāls ir spēcīgs ņemot vērā:

- a) riskanto aktīvu apjomu
- b) kritisko un nepilnvērtīgo aktīvu apjomu
- c) gaidāmo bankas attīstību, plānus un perspektīvas
- d) pārvaldības kvalitāti attiecībā pret a, b un c.

Parasti, bankai ar spēcīgiem vai apmierinošiem aktīviem vai arī bankai, kuras riska aktīvu koeficients ir vienāds vai pārsniedz attiecīgo procentu tabulā, ir kapitāls, kura vērtējums ir 1.

Vērtējums 2 (apmierinošs). Kapitāls ir apmierinošs, ņemot vērā:

- a) riskanto aktīvu apjomu
- b) kritisko un nepilnvērtīgo aktīvu apjomu
- c) gaidāmo bankas attīstību, plānus un perspektīvas
- d) pārvaldības kvalitāti attiecībā pret a, b un c.

Ja pietiekoši kompetenta pārvaldīšana var apmierinoši atrisināt nelielas grūtības punktos a, b un c, tad banku kapitāls jānovērtē ar 2, ja vien aktīvu kvalitāte nav zemāka kā 3 un riska aktīvu relatīvais rādītājs ir vienāds vai pārsniedz attiecīgo procentu tālāk sniegtajā tabulā.

Vērtējums 3 (viduvējs). Kapitāls nav pilnīgi pietiekošs attiecībā pret iepriekš uzskaitītajiem punktiem.

Banku kapitālam ir nepieciešams piešķirt vērtējumu 3, ja kapitāls attiecībā pret aplūkotajiem punktiem nav labvēlīgs, pārvaldībai ir mīkstinoša loma, tādi apstākļi pārsvarā ir tur, kur aktīvu kvalitāte ir zemāka kā 4 un riska aktīvu koeficients ir vienāds vai pārsniedz attiecīgo procentu tabulā, kas sniegta zemāk.

Vērtējums 4 (kritisks). Kapitāls nav pietiekošs. Tas parasti attiecas uz bankām, kuru aktīvu svērtās klasifikācijas rada zaudējumus akciju kapitālam vai arī kuru riska aktīvu koeficients atrodas attiecīgās robežās, kas atspoguļotas kapitāla pietiekamības tabulā.

Vērtējums 5 (neapmierinošs). Šis vērtējums tiek izmantots gadījumos, kad klasificēto aktīvu zudumi rada zaudējumus akciju kapitālam vai kad riska aktīvu relatīvais rādītājs ir zemāks par tabulā sniegto līmeni.

1.3.2 tabula.

Kapitāla pietiekamības vērtējums [19.lpp.14]

Vērtējums	Kop kapitāla koeficients	Sākotnējā kapitāla koeficients	Ierobežojumi
1	7 %	6 %	Aktīvu kvalitāte ir ne mazāka kā 2. Riska aktīvu koeficients ir ne mazāks kā 11%.
2	6 %	5,5 %	Aktīvu kvalitāte > 3. Riska aktīvu koeficients nav ierobežots.
3	6,5 %	5 %	Aktīvu kvalitāte > 4. Riska aktīvu koeficients nav ierobežots.
4	5 %	5 %	Svērtās klasifikācijas pārsniedz sākotnējo kapitālu.
5	< 5 %	< 5 %	Zaudējumu klasifikācija pārsniedz sākotnējo kapitālu.

Aktīvu kvalitātes rādītājs.

Parasti aktīvu kvalitātes vērtēšanai ir nepieciešama pārbaude uz vietas. Analītiķi, kuri labi orientējas aizdevumu un citu kredītpakalpojumu vērtēšanā, problemātisko aizdevumu klasifikāciju pamato ar “atgriežamības” analīzi.

Standarta, šaubīgo aktīvu un zaudējumu klasifikācijas sistēma ļauj pārbaudītājam kvantitatīvi noteikt visu aktīvu reitingu CAMEL sistēmas ietvaros, kā arī novērtēt rezervju pietiekamību kredītu radīto zaudējumu gadījumā

Ir nepieciešams atzīmēt, ka, lai gan iesniegtie pārskati ļauj zināmā mērā spriest par aktīviem, to patiesīgs un pilnīgs novērtējums var tikt izdarīts, kredītanalīzes speciālistiem veicot pārbaudes uz vietas

Aktīvu kvalitātes noteikšana – tas ir vispazīstamākais un, kā redzams, pats ilgstošākais uzraudzības pārbaudes etaps. Šajā procedūrā piedalās liela daļa personāla, kas veic pārbaudi. Pie tam, no katra analītiķa tiek prasīts subjektīvs spriedums.

Aktīvi pēc riska pakāpes sadalās vairākās grupās. Lai turpmāk precīzāk noteiktu riska ietekmes pakāpi uz bankas kapitālu, katrai aktīvu kategorijai ir zināms svars.

1.3.3 tabula

Aktīvu iedalījums pēc riska pakāpes [40.]

Aktīvu grupa	Svars (%)
Aktīvi ar nosacīto 0% riska pakāpi (1. grupa)	0
Aktīvi ar nosacīto 20% riska pakāpi (2. grupa)	20
Aktīvi ar nosacīto 50% riska pakāpi (3. grupa)	50
Aktīvi ar nosacīto 100% riska pakāpi (4. grupa)	100

Kopējā svērto aktīvu summa ir agregāts, kas sastāv no 20% 2. grupas aktīviem, 50% - 3. grupas un 100% 4. grupas aktīviem.

Svērto aktīvu summas attieksme pret kop kapitālu – galvenais rādītājs, kas nosaka aktīvu kvalitāti.

Aktīvu kvalitātes analīzes procesā tiek aplūkoti sekojošo faktori:

1. Aktīvu apmērs:

- Aktīvi ir svērti, ņemot vērā aktīvu risku
- Kopējais aktīvu rādītājs, kas ir svērts, ņemot vērā risku
- To tendences

2. Speciāli pieminētie aizdevumi – to līmenis un tendences.
3. Līmenis, tendences, virzība un aizdevumu struktūra, par kuriem netiek rēķināti procenti un aizdevumi ar pārskatītiem noteikumiem.
4. Aizdevumu administrācijas efektivitāte:
 - aizdevumu un investīciju politika
 - nokavēto aizdevumu saistību apjoms un tendences
 - aizdevumu analīzes sistēmas adekvātums
5. “Insider” darījumu apjoms un raksturs
6. Atsevišķi darījumi, kas pārsniedz 25 % kapitāla
7. Faktiskā bankas akciju maksas pārsniegšana virs tās nomināla.
8. Vērtspapīru portfeļa vērtējuma samazināšanās.

Aktīvu kvalitātes reitings satur 5 vērtējuma tipus

Reitings 1 (spēcīgais). Parasti tāds vērtējums tiek dots, kad aktīvi, kas svērti, ņemot vērā risku, nepārsniedz 5% kapitāla. Neliela 5% pārsniegšana nav pretrunā ar reitingu 1, ja ekonomiskais stāvoklis ir labs un vadība demonstrē savu spēju efektīvi cīnīties ar problēmām, kas radušās kredītešanas procesā. Bet, ja aplūkotais gadījums pārsniedz šī apraksta ietvarus vai, ja eksistē papildus problēmas ar investīcijām vai kredītu, problēmas, kas saistītas ar lielo “nestrādājošo” aktīvu daudzumu, citi “īpaši pieminētie” vai ar liela mēroga investīcijām fiksētie (pastāvīgie) aktīvi, tad tiek izmantots cits, zemāks reitings, pat tādā gadījumā, ja svērtie aktīvi nepārsniedz 5% no kopkapitāla.

Reitings 2 (apmierinošs). Veicot novērtēšanu vajag vadīties pēc tiem pašiem motīviem kā agrāk, tikai ņemot vērā to, ka svērtie aktīvi nedrīkst pārsniegt 15 % no kop kapitāla.

Reitings 3 (viduvējs). Vajag vadīties pēc tiem pašiem motīviem, kas norādīti augstāk, ņemot vērā to, ka svērtajiem aktīviem nevajag pārsniegt 30 % no kop kapitāla.

Reitings 4 (kritiskais). Ņemot vērā to, ka svērtie aktīvi nedrīkst pārsniegt 50 % no kop kapitāla.

Reitings 5 (neapmierinošais). Tāds vērtējums tiek dots, kad svērtie aktīvi pārsniedz 50 % kop kapitāla. [13.lpp.113]

Rentabilitātes rādītāji.

Bankas ienākumus vajag novērtēt vadoties pēc līmeņa (kvantitātes) un struktūras (kvalitātes). Lai noteiktu galīgo reitingu, vajag izmantot abus aspektus. Kvantitatīvais aspekts

tiek novērtēts, izmantojot bankas aktīvu rentabilitātes analīzi attiecībā pret analogisku banku grupu vai attiecībā pret vidējo.

Sākotnējais vērtējums, kas iegūts no salīdzinošās analīzes attiecībā pret analogisku banku grupu, pēc tam tiek modificēts (pēc nepieciešamības), lai pilnībā atspoguļotu kvalitāti vai bankas tīrā ienākuma struktūru. Šis solis ir īpaši svarīgs. Nekāds reitings nevar tikt piešķirts ieņēmumiem, ja nav izpētīta to struktūra. Ieņēmumu kvantitatīvais aspekts tiek novērtēts caur bankas aktīvu rentabilitātes analīzi (tiek noteikts, dalot tīro ienākumu ar aktīvu kopējās summas vidējo lielumu) trīs gadu laikā, salīdzinot ar attiecīgo banku grupu. Sekojošie kopējo summu līmeņi ir vispārpieņemti pēc ASV salīdzinājuma grupas, kas tiek izmantota, analizējot ieņēmumus:

- mazāk kā 50 milj. ASV dolāru
- 50 - 100 milj. ASV dolāru
- 100-300 milj. ASV dolāru
- 300 milj.. - 1 miljards ASV dolāru
- 1-5 miljardi ASV dolāru
- vairāk kā 5 miljardi ASV dolāru.

[13.lpp.135]

Vidējais rentabilitātes lielums trīs gadu laikā tiek noteikts katrai no grupām un aprēķināts katrai šīs grupas bankai.

Tas ļauj visus sākotnējos, trīs gadu laikā aprēķinātos rādītājus, kas balstās uz salīdzinājuma grupām, izvietot tādā kārtībā, lai katrai bankai būtu iespējams individuāli veikt nepieciešamo tās rentabilitātes analīzi. Līmeņi, kas iegūto sarakstu sadala vidēji 15% “augstākā” rentabilitātes līmeņa, 50% “augsta”, 35% sekojošā un 15% “zemākā”, tiek izmantoti, lai noteiktu sākotnējās proporcijas.

Šie izejošie dati tiek izmantoti kā standarti, pēc kuriem tiek novērtēta katras atsevišķas bankas rentabilitāte dotajā gadā (vai citā termiņā). Izmantojot ziņas par trim gadiem, tiek samazināta ar tautsaimniecības dinamiku saistītā īslaicīgā ienākumu krituma iedarbība uz bankas stāvokļa standartiem, tādējādi padarot ienākumu kritērijus stabilākus un mazāk pakļautus cikliskām svārstībām.

Praksē analītiķis salīdzina bankas aktīvu rentabilitātes lielumu vesela gada laikā ar izejošajiem datiem, lai noteiktu bankai sākotnējo rentabilitātes reitingu. Lai noteiktu galējo reitingu, ir jāizmanto arī starpposma ienākumi, un protams, ir jāņem vērā ienākumu struktūras. Vēl vairāk, nosakot galīgo reitingu, nedrīkst neņemt vērā tādu svarīgu faktoru kā ienākumu

tendences. Tā kā rentabilitātes attiecība pati par sevi ne vienmēr sniedz pilnu bankas ienākumu ainu, tad kvantitatīvajam vērtējumam, ja tas ir nepieciešams, vajag būt modificētam, lai atspoguļotu ieņēmumu kvalitāti vai struktūru, ir nepieciešams nodrošināt adekvātas transformēšanas noteikšanu attiecībā pret rezervēm, un noteikt iedarbības pakāpi uz tīrajiem ienākumiem tādiem faktoriem kā operācijām ar vērtspapīriem, nodokļu efektam u.c. Kvantitatīvais vērtējums atbilstoši analīzes rezultātiem var paaugstināties vai pazemināties, kā tas tiks parādīts zemāk.

Piemēram, faktori, kas ietekmē ieņēmumus un kuri var izraisīt to paaugstinātu vērtējumu, var būt neadekvātas rezerves pret aizdevumu zaudējumiem, nozīmīgi nodokļu kredīti, nestandarta ieņēmumi no darījumiem ar vērtspapīriem, ievērojami gadījuma rakstura ieņēmumi. Tādējādi, šaubīgas kvalitātes ieņēmumi var tikt novērtēti arī par zemāku reitingu kā pēc agrāk noteiktā sākotnējā vērtējuma, jo nespēja iegūt pietiekošus ieņēmumus no operācijām nostiprina deficītu un to vajag skaidri atspoguļot galīgajā reitingā.

Rentabilitātes analīzes procesā vajag pievērst uzmanību arī sekojošiem faktoriem:

1. Aktīvu rentabilitāte salīdzinājumā ar vidējo vērtību un bankas peļņas tendencēm.
2. Ieņēmumu un izdevumu materiālo komponentu izpēte – salīdzinājums ar analogisku banku grupām, banku tendencēm:
 - operāciju izdevumi/ operāciju ieņēmumi
 - izdevumi, kas nav saistīti ar procentu izmaksu/operāciju ieņēmumi
 - spred starp fondu vērtību un izmantošanu.
3. Adekvātas rezerves aizdevumu zaudējumu segšanai:
 - aizdevumu zaudējumu līmenis un virzības līmenis, un zaudējumu tendences par aizdevumiem – tīro aizdevumu zaudējumi salīdzinājumā ar vidējiem un bankas tendenču analīze.
 - Procentu rezervju adekvātums - salīdzinājumā ar valūtas aizdevumiem un vidējām salīdzinājuma grupām.
4. Ieņēmumu kvalitāte:
 - Īpašu neregulāro posteņu, vērtspapīru tirgus darījumu un nodokļu efekta ietekmes pakāpe uz tīrajiem ienākumiem.
5. Daļa izmaksājamo dividenžu jomā attiecībā pret banku kapitāla adekvātumu.

Aktīvu rentabilitātes orientieri [13.lpp.136]

Reitings	Mazāk kā 1 milj. dolāru	100-300 milj. dolāru	300-1000 milj. dolāru	1-5 milj. dolāru	Vairāk par 5 milj. dolāru
1	1,15 %	1,05 %	0,95 %	0,85 %	0,75 %
2	0,95 %	0,85 %	0,75 %	0,65 %	0,55 %
3	0,75 %	0,65 %	0,55 %	0,45 %	0,35 %
4	0,75 %	0,65 %	0,55 %	0,45 %	0,35 %
5	Tīrie zaudējumi	Tīrie zaudējumi	Tīrie zaudējumi	Tīrie zaudējumi	Tīrie zaudējumi

Ieņēmumi tiek novērtēti pēc 5 pakāpju reitinga sistēmas:

Reitings 1 (spēcīgs). Tā tiek novērtēti ienākumi, kas ir pietiekoši, lai pilnīgi nodrošinātos pret zaudējumiem un palielinātu kapitālu, uzturot pienācīgu uzmanību pret aktīvu kvalitāti un bankas attīstību. Citiem vārdiem, ienākumi, kuriem ir tāds reitings, atspoguļo aktīvu rentabilitāti 15% “augstākajās” bankās. Neraugoties uz to, nedaudz zemāka rentabilitāte nav pretrunā ar reitingu 1, ja dividenžu izmaksas nav tik augstas, lai kļūtu par iemeslu nelabvēlīgai saiknei starp ienākumu palielināšanās procentu un bankas aktīvu pieauguma procentu, ņemot vērā kapitāla adekvātumu. Kopumā reitingam 1 vajag atspoguļot nepieciešamo rezervēšanu pret problemātiskiem aizdevumiem un tiem nevajag būt atkarīgiem no proporcionāli augstas nodokļu nomaksāšanas pakāpes, ienākumiem no vērtspapīriem un citiem, kas nav ordināri ieņēmumi un izdevumi. Un tā, tādas bankas raksturo augsta aktīvu kvalitāte un droši operāciju rezultāti.

Reitings 2 (apmierinošs). Augstāk aplūkoto pieeju var izmantot tādas bankas novērtēšanai (nosakot reitingu), kuras ieņēmumi ir salīdzinoši statistiski vai pat samazinās. Tai var noteikt apmierinošu reitingu, pie tam aktīvu rentabilitātei ir jābūt vienādai vai jābūt augstākai par vidējo pēc trīs gadiem salīdzināšanas grupā.

Vērtējamiem ienākumiem vajag pilnībā nodrošināt rezervju izveidošanu pret zaudējumiem un kapitāla pieaugumu. Kopumā jebkurai negatīvai vai samazinošai tendencei ir jābūt īslaicīgai (pārejošai) un nevajag izsaukt problēmas ieņēmumu jomā. Ieņēmumiem vajag būt ļoti kvalitatīviem un atspoguļot apmierinošus operāciju rezultātus.

Reitings 3 (viduvējs). Tādi ieņēmumi nav pietiekoši, lai izveidotu nepieciešamās rezerves pret zaudējumiem un kapitāla pieaugumu atbilstoši bankas attīstībai. Kopumā aktīvu ienesīgums ir zemāks kā salīdzināšanas grupā vidēji, bet augstāks kā “zemākajiem” 15 % banku atbilstošajā grupā. Tādas bankas ienesīguma ainu turpmāk var sabojāt ieņēmumu tendenču stāvokļa statistiskums vai pasliktināšanās, augstas dividenžu likmes, neadekvāts kapitāls vai aktīvi, kas pēc kvalitātes ir zemāki par apmierinošiem. Tādi ieņēmumi var būt zemāki kvalitātes ziņā un atspoguļot darbības rezultātus, kas signalizēs par nākošajām problēmām.

Reitings 4 (galējais). Kamēr tīrais ienākums ir pozitīvs, tā tiek novērtēti ieņēmumi, kad aktīvu ienesīgums krīt zemāk par “zemākajām” 15% ballēm. Kopējo ieņēmumu ainu raksturo iepriekš nenosakāmas tīrā ienākumu līmeņa svārstības, lejupejošās tendences pastiprināšanās, lēcienveidīgi zaudējumi vai būtiskas svārstības salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem. Kopumā tādi ieņēmumi atspoguļo sliktas darbības rezultātus, pilnīgu savu neadekvātumu, lai izveidotu pietiekošas rezerves pret zaudējumiem un palielinātu kapitālu. Šeit var paļauties tikai uz nodokļu atvieglojumiem, ieņēmumiem no vērtspapīriem vai citiem ārkārtas pasākumiem.

Reitings 5 (neapmierinošs). Atspoguļo ieņēmumu līmeni, kuri ir tik neadekvāti, ka apdraud bankas pastāvēšanu. Parasti tādi ieņēmumi atspoguļo tikai tīros zaudējumus, lai gan arī pozitīvi tīrie ieņēmumi var tikt novērtēti ar tādu reitingu, ja ievērojami zaudējumi tiek segti, izmantojot nodokļu atvieglojumus, ieņēmumus no vērtspapīriem un citiem neordināriem posteņiem. [13.lpp.137]

Likviditātes rādītāji.

Likviditāti vajag novērtēt, pamatojoties uz bankas spēju savlaicīgi izpildīt prasības, veikt izmaksas par saistībām un gatavību apmierināt apkalpojamo klientu vajadzības pēc kredītiem.

Tā kā dažādu lieluma bankas parasti darbojas dažādos apstākļos vietējā, reģionālajā, nacionālajā un starptautiskajā tirgū, tad arī likviditātes analīze dažādām bankām atšķirsies atkarībā no banku operāciju svarīguma, satura un mēroga. Tātad, nepastāv vienota forma dažādu banku likviditātes novērtēšanai. Likviditātes nepieciešams novērtēt, orientējoties pēc bankas spējas pildīt savas saistības. Praksē pārbaudītājam nepieciešams veikt banku tekošā likviditātes apskatu un noskaidrot, kā likviditātes ir mainījušies bankas darbības vai tās pakalpojumu sfērā radušos noteiktu notikumu iespaidā, kas ir ietekmējuši bankas ienesīgumu un var radīt priekšstatu par bankas darbību un tās iepriekšējo pieredzi. Un tātad, scenāriji, kas sevī ietver

depozītiem līmeņa samazināšanos vai šoku naudas tirgū, ir jāaplūko un jāanalizē no to iedarbības viedokļa uz kredītinstitūta likviditātes stāvokli. Tādējādi, aplūkošanu būtu jāveic, ņemot vērā banku spēju apmierināt tirgū radušās vajadzības pēc kredīta. Atsevišķu banku likviditātes novērtēšana (no 1 līdz 5) notiek ņemot vērā:

- a) depozītu ne pastāvīgumu;
- b) vērtspapīru fondu drošības pakāpi, kas ir jūtīga pret procentu likmes izmaiņām;
- c) aktīvu spēju tikt ātri apmainītiem pret skaidru naudu;
- d) naudas tirgu pieejamību;
- e) aktīvu un pasīvu pārvaldības vispusīgu efektivitāti un menedžmenta politiku šajā jomā;
- f) atbilstoša likviditātes ievērošanas iekšējā politika
- g) saturs, apjoms un anticipācijas kredītīguma izmantošana uz nākošo datumu.

Ir zināms, ka šiem faktoriem ir dažāda izmantošanas pakāpe priekš dažādām bankām, atkarībā no to lieluma un finanšu struktūrām, bet atsevišķas bankas likviditātes novērtējumam vajag būt saistītam ar šo apstākļu novērtēšanu.

Analīzes gaitā pārbaudītāji novērtē sekojošus faktoros:

1. Paļaušanās uz nestabiliem pasīviem:

- salīdzinājumā vidējo salīdzināmo banku grupu un bankas pašas virzību
- kritiskās situācijas aplūkošana, kad to daudzums pārsniedz 25% no aktīvu kopējās summas.

2. Aktīvu spēja tikt brīvi konvertētiem skaidrā naudā:

- tekošo aktīvu apjoms;
- salīdzināt tekošās investīcijas / kopējos aktīvus ar vidējo līmeni salīdzinājuma grupas bankās un bankas pašas virzību;
- pienākošos maksājumu apjoms par vērtspapīriem par 5 gadiem vai mazāk procentu attiecībā pret visu portfeli
- nenodrošināto vērtspapīru daudzums
- vērtspapīru portfeļa nocenošanas pakāpe.

3. Paļaušanās uz galvenajiem depozītiem:

- salīdzināt ar vidējo līmeni salīdzinājuma grupas bankās un bankas pašas virzību.

4. Vispusīga efektivitāte aktīvu un pasīvu pārvaldības jomā:

- salīdzināt aizņēmumu / depozītu rādītājus ar salīdzinājuma vērtībām
- aplūkot savstarpējā attiecībā ar bankas aizņēmumiem

- atbilstība likviditātes ievērošanas iekšējai politikai
- aplūkot depozītu un aizņēmumu termiņu struktūru

5. Aizņēmumu līmenis un biežums:

- aplūkot aizdevumu un aizņēmumu stāvokli
- līdzekļu trūkuma biežums, lai nodrošinātu nepieciešamās rezerves
- aizņēmumu iemeslu aplūkošana
- aizdevumu procenti (salīdzināt ar tekošo likmes līmeni).

6. Nākošajiem datumiem domāto kredītnolīgumu saturs, apjoms un anticipācija:

- kopējā nolīgumu summa uz nākošajiem datumiem pret kopējo depozītu summu
- bankas virzības apskata veidošana
- vai tā ir rezerves akreditīvu emisijas pieauguma tendence

7. Spēja ņemt aizņēmumus:

- korespondentu daudzums un lielums;
- uzskaites logs.

Banku likvīdums tiek novērtēts pēc sekojošas sistēmas:

Reitings 1 (spēcīgs). Likviditātes līmeni nodrošina vairāk kā pietiekošs likvīdo aktīvu daudzums vai brīva pieeja pie ārējiem likviditātes avotiem, lai pilnīgi nodrošinātu spēju savlaicīgi izpildīt maksājumu saistības un gatavību apmierināt apkalpojamo klientu kredītvajadzības. Parasti tāda situācija atspoguļo tādus likviditātes rādītājus, kuri ievērojami pārsniedz pieņemtās normas, kas raksturīgas šīs bankas operāciju apjoma lieluma un mērogu noteikšanai. Likviditātes rādītāji, kas nedaudz zemāki, arī tiek novērtēti pēc pirmā reitinga, ja bankai ir brīva pieeja tirgū un tā spēj apmierināt sekojošus noteikumus:

(1) mērens aizņemto fondu līmenis un

(2) sakars starp stabilā depozītu atlikuma palielināšanos (pamata depozīti) un bankas aizņēmumu palielināšanos nav atgriezenisks. Vēl vairāk, liels fondu apjoms, kas ir jūtīgi pret likmes izmaiņām kopā ar atgriezenisko virzību starp pamata depozītiem un aizņēmumiem paredz zemāka reitinga noteikšanu, neraugoties uz labiem likviditātes rādītājiem

Reitings 2 (apmierinošs). Bankai, kura pazemina likviditātes rādītājus un palielina aizņemtos līdzekļus, vēl var noteikt apmierinošu reitingu, kas paredz likviditātes rādītājus, kas ir līmenī vai gandrīz ir virs normas, kas pieņemta atbilstoši banku komercdarbības apjomam un raksturam.

Reitings 3 (viduvējs). Likvīdumu raksturo (1) likvīdo aktīvu apjoms, kuru nevar uzskatīt par pietiekošu, lai pilnībā segtu pieprasījumus pēc saistībām un adekvāti apmierinātu klientu

kredītvajadzības, nepalielinot aizņemtus līdzekļus, un (2) ar aizņemto līdzekļu līmeni, kas jau ir sasniedzis vai pārsniedzis optimālās proporcijas. Tāda situācija var prasīt no bankas papildus maržas izmaksāšanu, lai iegūtu īstermiņa fondus naudas tirgū un, kopumā paredz likviditātes rādītājus, kas ir zemāki par attiecīgajām normām.

Reitings 4 (kritiskais). Likviditātes rādītāji ir ievērojami zemāki par pieņemtajām normām, kas ir atbilstošas banku komercdarbības raksturam. Parasti tādas bankas ir jūtīgas attiecībā pret uzticības zaudējumu naudas tirgū. Vēl vairāk, tādas bankas tiek izspiestas no tirgus, tās piespiež maksāt lielu maržu par aizņemtajiem līdzekļiem. Skaidrā naudā brīvi konvertējamo aktīvu daudzums ir tik mazs, ka apdraud bankas pastāvēšanu, kas prasa vadības steidzamu iejaukšanos.

Reitings 5 (neapmierinošs). Likviditāte ir tik kritiska, ka par operāciju tālāku veikšanu runāt nav vērts. Tādām bankām ir nepieciešami steidzami atvēršanās pasākumi vai finanšu palīdzība, ar mērķi izpildīt savas saistības un nolīgumus par nākošo datumu darījumiem.

Menedžmenta rādītāji

Protams, menedžments tiek novērtēts subjektīvi, tāpēc nevar tikt izmantoti relatīvi rādītāji, kā tas tiek darīts ar citiem CAMEL sistēmas komponentiem. Menedžmenta novērtējums sākas ar bankas “pilnīguma” novērtējumu. Bankām ar labu vadību vajag būt pietiekošam kapitāla daudzumam, labai aktīvu kvalitātei, pietiekošai peļņai un apmierinošam likviditātes. Tāpēc analītiķi, kas izmanto sistēmu CAMEL, nenovērtē menedžmentu līdz brīdim, kamēr nesaņems ziņas par pārējiem četriem rādītājiem. Tomēr ir svarīgi novērtēt vadību, pamatojoties uz pārvaldes dienestu un vadošo orgānu stratēģijas kopējo racionalizāciju. Stratēģija izveido speciālas robežas banku darbības noteicošajiem raksturojumiem, tādiem kā: aizdevumu izsniegšana, ārvalstu valūta un likvidums, kas nosaka menedžeru darbību.

Pārvaldes racionalizācijas dienests un pārvaldības orgāni ļauj nodrošināt noteiktas politikas realizāciju un pieturēties pie nepieciešamās stratēģijas. Tāpat menedžments būtu jāvērtē pēc tā, kā bankas izpilda likumus un regulējošos noteikumus, tai skaitā savlaicīgu un kārtīgu pārskatu iesniegšanu Centrālajā bankā. Noslēguma etapā tiek vērtēta zemāko pārvaldības līmeņu darbība, atklājot potenciālos bankas augstākos menedžerus.

Pārbaudes procesā menedžments tiek novērtēts no bankas vadības veiktās politikas efektivitātes pozīcijas; administrācijai uzliktā atbildība ir dažāda, atkarībā no katras konkrētās situācijas. Tā kā pati situācija ir atkarīga no darbības veida un apjoma, bet atsevišķai bankai tas ir

atkarīgs no laika, menedžments, kas kopumā efektīvi pilda savus pienākumus, dažos gadījumos var izrādīties nekompetents un tāpēc saņemt atbilstošu vērtējumu.

Administrācijas darbība tiek novērtēta, izmantojot ļoti daudzus subjektīvus un objektīvus faktorus. Papildus tādiem faktoriem kā kapitāla pietiekamība, aktīvu kvalitāte un ienesīgums, vadības darbība tiek vērtēta arī pēc citiem parametriem:

- a) tehniskā kompetence, spēja būt līderim administratīvajā darbā
- b) banku darbības vadīšanas noteikumu ievērošana
- c) spēja plānot un reaģēt uz mainīgiem apstākļiem
- d) adekvāta iekšējā politika
- e) sekmīgums
- f) tendence pastāvīgi vadīt darbu
- g) tieksme apmierināt sabiedrības vajadzības pēc banku pakalpojumiem

Reitings 1 (spēcīgs). Vadība sekmīgi pilda savas saistības jebkurā situācijā. Šis izpildījums ņem vērā visus faktorus, ir ļoti efektīvs un demonstrē pastāvīgu gatavību sekmīgi cīnīties ar esošajām vai paredzamajām problēmām, kuras var rasties, bankām izpildot savas funkcijas.

Reitings 2 (apmierinošs). Neraugoties uz zināmām grūtībām sīko problēmu risināšanā, vadība ir kompetenta un spēj bez briesmām pārvaldīt banku. Kopumā, administrācija ir pilnībā atbilstoša tai uzliktajām saistībām un ir demonstrējusi apmierinošu uzvedību aplūkotajā situācijā.

Reitings 3 (viduvējs). Tādai vadība zināmā mērā trūkst kompetences un tai aplūkotajā situācijā ir grūti pildīt pienākumus. To nosaka vai nu kautrīgs raksturs, ja spējas ir augstākas par vidējām, vai patiešām spējas ir pārāk zemas, lai pārvaldītu šāda izmēra un tipa banku. Tāda vadība šajā brīdī var būt pietiekoši droša, bankas darbības negatīvās īpašības ievērojami pārsniedz pozitīvos faktorus, bet administrācijas spēja koriģēt situāciju šajos apstākļos ir zemāka par apmierinošu.

Reitings 4 (kritisks). Šis reitings ir tādas vadības indikators, kas nav atbilstoša tai uzlikto pienākumu raksturam. Vairumā gadījumu bankas ar tādu administrāciju var tikt vērtētas ar jauktu reitingu, kurš norāda uz nedrošību (visbiežāk kapitāla kritiskā līmeņa, aktīvu kvalitātes, ienākumu vai likviditātes dēļ) vai liecina par stāvokļa pasliktināšanos šajās sfērās, ar ko vadība nespēj cīnīties.

Reitings 5 (neapmierinošs). Tas ir zemākais reitings, tiek izmantots gadījumos, ja tiek demonstrēta pilnīga nekompetence. Tādos gadījumos vadību vajag uzlabot vai pilnībā nomainīt.

Pēc tam, kad ir tikuši novērtēti visi pieci rādītāji (katrs no tiem saņems numurus no "1" ("labs") līdz "5" ("neapmierinošs")), tiek noteikts galīgais vērtējums. Pieci rādītāji tiek apkopoti un izdalīti ar 5.

Galīgais vērtējums sniedz bankas analītiķim skaidru priekšstatu par to, vai banka kopumā ir "laba", "apmierinoša", "pietiekoši laba", "kritiska" vai "neapmierinoša".

Kontrolējošajiem banku orgāniem galīgais vērtējums ir svarīgs rādītājs, kas nosaka nepieciešamību iejaukties bankas darbā.

Galīgais reitings = 1 (1-1,4) - Strong (spēcīgs). Pilnīgi vesela visās jomās. Stabila attiecībā pret ārējiem ekonomiskiem un finanšu satricinājumiem. Uzraudzības orgāniem iejaukties nav vajadzības.

Galīgais reitings = 2 (1,5-2,4) - Satisfactory (apmierinošs). Praktiski pilnībā vesela. Stabila un var sekmīgi pārvarēt svārstības lietišķajā pasaulē. Bankas uzraudzības orgānu iejaukšanās ir ierobežota un notiek tikai tajā apjomā, kas nepieciešams atklāto trūkumu izlabošanai.

Galīgais reitings = 3 (2,5-3,4) - Fair (viduvējs). Finanšu, operāciju vai tehnisko trūkumu esamība, kas variējas no pieļaujamiem līmeņiem līdz neapmierinošiem. Jūtīga pret ekonomiskās situācijas nelabvēlīgām izmaiņām. Var viegli bankrotēt, ja veiktie pasākumi trūkumu pārvarēšanai izrādīsies neefektīvi. Ir nepieciešama bankas uzraudzības orgānu papildus iejaukšanās ar mērķi novērst trūkumus.

Galīgais reitings = 4 (3,5-4,4) - Marginal (kritisks). Bankai ir nopietnas finanšu problēmas. Neveicot koriģējošus pasākumus, izveidojusies situācija var novest pie bankas sabrukuma nākotnē. Pastāv liela izputēšanas iespēja. Ir nepieciešama rūpīga uzraudzība un kontrole, kā arī konkrēts plāns, lai pārvarētu atklātos trūkumus.

Galīgais reitings = 5 (4,5-5) - Unsatisfactory (ne apmierinošs). Ir ļoti liela izputēšanas iespēja tuvākajā laikā. Atklātie trūkumi ir tik bīstami, ka nepieciešams stingrs atbalsts no akcionāriem un citiem finansiāliem avotiem. Neveicot koriģējošus pasākumus, banka visticamāk tiks likvidēta, apvienota ar citām vai pārdota. [27, lpp. 322]

2. Parex bankas finansiālo rādītāju vērtējums.

2.1 Bankas aktīvu sastāvs un kvalitāte.

Bankas aktīvu operācijas veido būtisku un noteicošu tās operāciju daļu. Ar bankas aktīvu struktūru saprot attiecību starp kvalitātes ziņā dažādiem bankas bilances aktīvu posteņiem un bilances gala iznākumu. Bankas aktīvu kvalitāti nosaka tās aktīvu lietderīgums, aktīvu operāciju diversifikācija, riska aktīvu apjoms, kritisko un nepilnvērtīgo aktīvu apjoms un aktīvu mainīguma pazīmes.

Komerčbankas aktīvus var sadalīt četrās kategorijās: kasē esošie līdzekļi un tiem pielīdzināmie līdzekļi; investīcijas vērtspapīros; aizņēmumi; ēkas un iekārtas. Tomēr katrai bankai ir problēma uzstādīt un ievērot racionālu aktīvu struktūru. Bez tam aktīvu struktūra daudzējādā ziņā ir atkarīga katrā vietā raksturīgajām nacionālajām īpatnībām. [13, lpp.90]

Aktīvu kvalitāti nosaka to ienesīgums, likviditāte, riska aktīvu daudzums, kritisko un nepilnvērtīgo aktīvu īpatsvars, ienākumus nesošo aktīvu apjoms.

Turpmāk darbā tiks sīki aplūkoti šie lielumi.

2.2 Banku pašu kapitāla pietiekamības novērtējums.

Bankas pašu kapitāla pietiekamības noteikšanas problēma ilgstošā laika periodā ir zinātnisku pētījumu un strīdu objekts starp bankām un to darbību regulējošiem uzraudzības orgāniem. Bankas dod priekšroku iztikšanai ar minimālu kapitāla daudzumu, lai paceltu rentabilitātes rādītājus un sekmētu aktīvu pieaugumu; banku kontrolieri prasa vairāk kapitāla, lai samazinātu bankrota risku. Vienlaikus tiek izteikts uzskats, ka bankrotu izsauc slikta vadība, ka labi pārvaldītas bankas var pastāvēt ar zemām kapitāla normām. [13, lpp. 75]

Šeit ir svarīgi atzīmēt, ka starp jēdzieniem pašu kapitāls un bankas pašu līdzekļi ir zināma atšķirība. Ar bankas pašu līdzekļiem jāsaprot dažādus bankas veidotus fondus, kas ir izveidoti tās finansiālās, komerciālās un saimnieciskās stabilitātes nodrošināšanai, kā arī peļņas iegūšanai pēc kārtējā un pagājušo gadu rezultātiem.

Bankas pašu līdzekļu struktūra nav viendabīga pēc kvalitatīvā sastāva un gada laikā mainās atkarībā no ļoti daudziem faktoriem, tai skaitā, no aktīvu kvalitātes, pašu peļņas izmantošanas, bankas politikas tās kapitāla bāzes stabilitātes nodrošināšanā. Bankas pašu līdzekļi sastāv no dažādiem fondiem, kuriem ir savi izmantošanas mērķi un dažādi veidošanās avoti.

Statūtfonds (pamatkapitāls) veido pastāvēšanas ekonomisko pamatu un ir obligāts bankas kā juridiskas personas veidošanās priekšnoteikums. Tā lielumu reglamentē centrālo banku likumdošanas akti un, vēl vairāk, tā ir Eiropas ekonomiskās savienības (EES) nolīguma priekšmets, kurš 1989. gadā reglamentēja statūtfonda (pamatkapitāla) minimālo lielumu - 5 milj. EKIJ. [13, lpp. 72]

Latvijā atbilstoši „Kredītiestāžu likuma” 21.pantam. (1) Bankas minimālais sākotnējais kapitāls ir ekvivalents pieciem miljoniem eiro, kas pārrēķināti latos saskaņā ar Latvijas Bankas noteikto valūtas kursu.[31]

Rezerves fonds tiek izveidots ar mērķi dzēst iespējamus zaudējumus, kas varētu rasties bankas darbības laikā, un nodrošināt tās funkcionēšanas stabilitāti. Rezerves fonda lielumu atbilstoši likumdošanā noteiktajam nosaka procentos no faktiski izveidotā statūtkapitāla.

Citu fondu grupu veido vai nu kā darba līdzekļu vērtības to nolietojšanās laikā atspoguļošanās process uz saražoto produkciju (pamatlīdzekļu nolietojšanās) vai kā rezultāts iegūtās vai izmantotās peļņas pārdalīšanai noteiktiem mērķiem (ekonomiskās stimulēšanas fondi, fondi vai rezerves kā Latvijā, kas virzīti bankas attīstībai).

Trešā fondu grupa veidojas ārējo ekonomisko faktoru iedarbības rezultātā, tādu kā inflācija un kursa starpība starp nacionālo valūtu un citu valstu valūtām. Inflāciju atspoguļo speciālo fondu līdzekļi, pamatfondu pārvērtēšana sakarā ar bilances vērtības atpalikšanu no tirgus vērtības.

Cits fonds - “Valūtas līdzekļu pārvērtēšana” tiek veidots tādēļ, ka pastāv atšķirības starp nacionālajām valūtām un citu valstu valūtām.

Ceturtnā fondu grupa tiek izveidota ar mērķi samazināt riskus no atsevišķām banku operācijām un tādējādi nodrošināt banku stabilitāti, sedzot zaudējumus no izveidotajām rezervēm. Pie tām pieder uzkrājumi, lai segtu kredītu riskus un vērtspapīru vērtības zudumu.

Otrās, trešās un ceturtnās fondu grupas līdzekļi atbilstoši to mērķiem ir ļoti mobili, atsevišķos periodos to summas var maksimāli pazemināties. Tāpēc tādu vai analoģu fondu līdzekļi nevar palikt bankā, un banka tos nevar izmantot citiem mērķiem, tātad tie nevar tikt izmantoti kā bankas kapitāls.

Tādējādi, banku darba teorija izšķir jēdzienus bankas pašu līdzekļi un pašu kapitāls. Jēdziens “bankas pašu līdzekļi” – ir vairāk vispārējs, tajā tiek ietverti visi pasīvi, kas ir izveidojušies bankas iekšējās darbības procesā: bankas pamatkapitāls, rezerves un citi fondi, visas bankas izveidotās rezerves, kā arī nesadalīto peļņu un tekošā gada peļņu.

Bankas pašu kapitāls – tas ir lielums, ko var noteikt aprēķinu ceļā. Tas ietver sevī tos pašu līdzekļu posteņus (un pat piesaistītos līdzekļus), kuri pēc ekonomiskās jēgas var pildīt

bankas kapitāla funkcijas. Pašu līdzekļu galvenie elementi - pamatlīdzekļi, kas ir izveidoti atbilstoši spēkā esošajai likumdošanai, un rezerves, kas ir izveidotas no iekšējiem avotiem ar mērķi uzturēt bankas darbību ietilpst bankas kapitālā, ja tie atbilst sekojošiem principiem:

- stabilitāte;
- subordinācija attiecībā pret kreditoru tiesībām;
- fiksētas ieņēmumu aprēķināšanas trūkums.

Ar bankas pašu kapitālu jāsaprot speciāli izveidotas rezerves, kas ir paredzēti tās ekonomiskās stabilitātes nodrošināšanai, iespējamo zaudējumu segšanai un visā tās funkcionēšanas laikā atrodas bankas lietošanā.

Bankas kapitālā ietilpst: pamatkapitāls, rezerves kapitāls, dibinātāju peļņa, kārtējā gada un pagājušo gadu nesadalītā peļņa, kas ir palikusi bankas rīcībā, rezerves dažādu risku segšanai, un tas banku darbībā izpilda ļoti daudzas svarīgas funkcijas.

Ir acīmredzami, ka pašu kapitāla lielumam ir būtiska specifika, salīdzinot ar citām uzņēmējdarbības jomām. Acīmredzami, ka bankas pašu kapitāla lielumam ir būtiska specifika salīdzinājumā ar citām uzņēmējdarbības jomām (ne finanšu kompānijās ar pašu līdzekļiem tiek segti vairāk kā 50% kopējās nepieciešamības pēc līdzekļiem, kamēr bankā pašu kapitāla daļa parasti ir nedaudz vairāk kā 10%). Tamlīdzīga banku specifika ir saistīta ar ļoti daudziem apstākļiem.

Pirmkārt, bankas, pateicoties savai starpniecības lomai finanšu tirgū, iedzīvotāju, firmu un valsts iestāžu depozītu (noguldījumu) veidā piesaista lielas sveša naudas kapitāla summas.

Pie tam, tām vajag nodrošināt efektīvu pārvaldību un sniegt ieguldītājiem specializētus pakalpojumus par ieguldīto kapitālu.

Otrkārt, bankas aktīvi, kas sastāv no dažāda veida naudas prasībām un saistībām, parasti, ir likvīdāki un ātrāk realizējami tirgū kā ne finanšu kompāniju aktīvi, kas ir iesaldēti materiālos objektos. Tas nodrošina bankām iespēju ātrāk mobilizēt naudas līdzekļus un, tāpat, pazemina to vajadzību pēc pašu kapitāla.

Termins "Kapitāla pietiekamība" atspoguļo bankas drošības vispārēju vērtējumu, to, kādā mērā tā ir pakļauta riskam. Traktējot kapitālu kā buferi pret zaudējumiem, tiek noteikta atgriezeniska saite starp kapitāla lielumu un bankas pakļautību riskam. No tā izriet galvenais pietiekamības princips: pašu kapitāla lielumam vajag atbilst aktīvu lielumam, ņemot vērā to riska pakāpi.

Vienlaikus, komercbankas savā darbā vienmēr ņem vērā, ka bankas pārmērīga "kapitalizācija", pārāk liela akciju daudzuma izlaišana salīdzinājumā ar optimālo nepieciešamību

pēc pašu līdzekļiem arī nav laba. Tā negatīvi ietekmē bankas darbības rezultātus. Naudas resursu mobilizācija, izlaižot akcijas – tas ir dārgs un bankai bieži nevēlams finansēšanas veids salīdzinājumā ar līdzekļu piesaistīšanu no malas. Tāpēc banku vadītāji, no vienas puses, un banku uzraudzības orgāni, no otras puses, cenšas atrast optimālo attiecību starp kapitāla lielumu un citiem komercbanku darbības parametriem

Samazināta kapitāla daļa komercbankas resursos tiek pakļauta kritikai. Runa ir par bankas un tās ieguldītāju (vai valsts – pastāvot depozītu apdrošināšanai) atbildību. Bankas atbildības pakāpe aprobežojas ar tās kapitālu, bet ieguldītāji un citi kreditori riskē ar daudz lielāku bankai uzticēto līdzekļu daudzumu. Tāpat pastāv ļoti daudzi faktori, kas pamato prasību palielināt banku kapitālu:

a) bankas aktīvu tirgus vērtība ir daudz svārstīgāka nekā rūpniecības uzņēmumiem – tā mainās, izmainoties procentu likmēm, pasliktinoties aizņēmēju kredītpējai;

b) banka vairāk nepaļaujas uz pastāvīgajiem īstermiņa parādu avotiem, no kuriem daudzus var izņemt pēc pieprasījuma.

Tāpēc jebkuri politiskās vai ekonomiskās dzīves notikumi var provocēt bankas resursu masveida aizplūšanu. Ir zināms, ka gadsimtu mijā kapitāla attiecība pret aktīviem bankās vidēji bija 20%, bet šobrīd tā tikai 8%. Tas nozīmē, ka banku sistēmas maksātspējas risks ar laiku palielinās, tāpēc, ka aktīvu kvalitāte nav tik ļoti uzlabojusies, lai kompensētu mazāku kapitāla daļu. Fakts, ka banku kapitāla adekvātums nosaka sabiedrības uzticību konkrētajai komercbanku un banku sistēmai kopumā, nosaka ļoti daudzus rādītājus, kurus caur centrālo banku uzrauga valsts.

Pietiekoša kopējā kapitāla līmeņa uzturēšana ir viens no stabilas banku sistēmas priekšnoteikumiem.

Precīzi noteikt kapitāla apjomu, kādam kopumā būtu jābūt bankas vai banku sistēmas rīcībā, ir grūti, bet tam būtu jābūt pietiekošam, lai banka varētu normāli funkcionēt, nodrošinātu tai noguldītāju un uzraudzības orgānu uzticību. Nepieciešamā kapitāla summa ir atkarīga no riska, kuru uzņemas banka. Ja, piemēram, bankas sniegtie aizņēmumi ir saistīti ar lielu risku, ir nepieciešams vairāk kapitāla fondu. Nosakot nepieciešamā kapitāla apjomu, bankai rodas alternatīva: palielināt savu kapitālu, pieaugot riskam, vai ieguldīt līdzekļus aktīvos, kas nav saistīti ar risku.

Tādējādi tas, vai bankas kapitāls ir adekvāts vai nē, ir atkarīgs no tās aktīvu kvalitātes, pārvaldības kvalitātes, darbības politikas un risku summas, kāda ir bankai.

Ilgstošā laika posmā komercbankas un sabiedrība ir centušās izstrādāt normatīvus, kurus varētu izmantot, pārbaudot kapitāla pietiekamību bankās vai banku sistēmā kopumā. Viens no

visilgāk izmantotajiem rādītājiem – tā ir kapitāla attiecība pret depozītu summu. ASV to plaši izmantoja Naudas apgrozības kontroliera dienests vēl 20. gs. sākumā. Tika noteikts, ka depozītu summai bankā vajag par 10% tikt segtai no kapitāla. Masveida naudas aizplūšanas gadījumā, banka ar saviem līdzekļiem spēj apmaksāt desmito daļu noguldījumu. Šis rādītājs ir samērā vienkāršs un, pamatojoties uz to, ir viegli veikt banku salīdzināšanu, kas ļauj tam līdz pat šai dienai saglabāt popularitāti banku finanšu dienestu vidū. [13, lpp. 76]

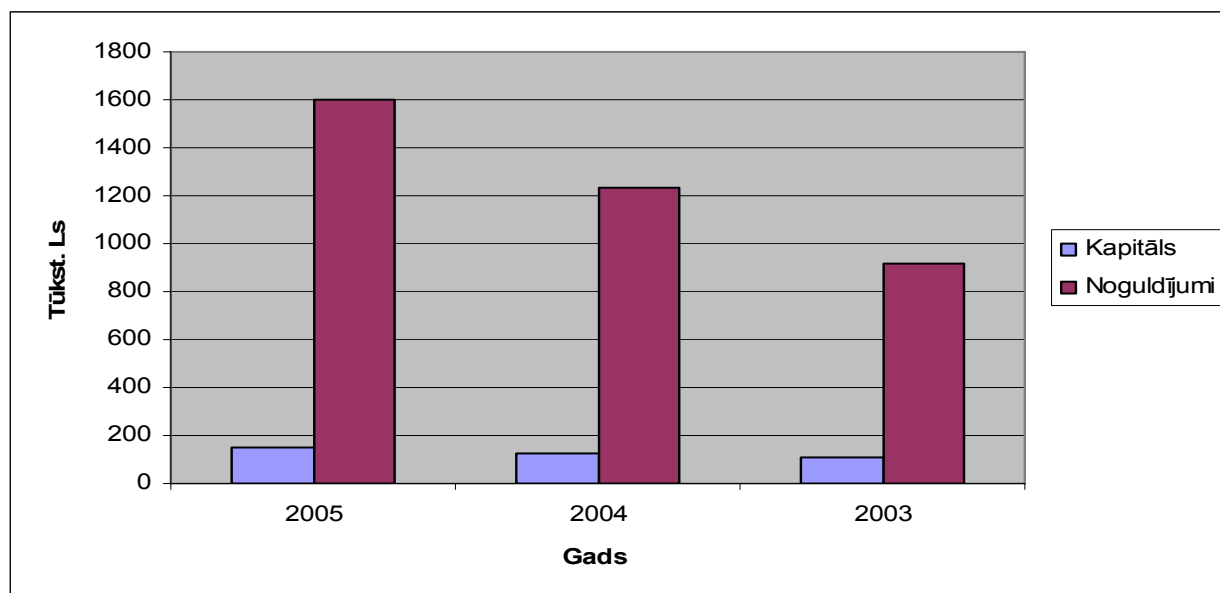
Šo rādītāju var aprēķināt, izmantojot bankas Parex bilances datus par 2003., 2004. un 2005. gadu (1.pielikums).

2.2.1 tabula

Parex bankas kapitāla attiecība pret depozītu summu no 2003. līdz 2005. gadam.

(perioda beigās; tūkst. latu)

Gads	2003.	2004.	2005.
Kapitāls	108.157	125.16	154.121
Noguldījumi	1602.888	1236.282	915.258
Attiecība	9.62%	10.12%	11.82%

Parex bankas kapitāla attiecība pret depozītu summu no 2003. līdz 2005. gadam.

2.2.1. attēls

Kā redzams no iegūtajiem rezultātiem, kapitāla attiecība pret depozītu summu vismazākā bija 2003. gadā, bet tā atradās rekomendēto vērtību robežās, (satīt 5. pielikumu) savukārt, 2004.

un 2005. gadā vērtības ziņā tās pārsniedza, bet tai pat laikā ir ļoti tuvu noteiktajiem 10%. 40. gados šo rādītāju nomainīja cits – kapitāla attiecība pret kopējiem aktīviem. Tika uzskatīts, ka tieši banku aktīvu sastāvs un kvalitāte ir galvenais bankrotu iemesls; rādītāja mērķtiecīgums izrietēja no zaudējumu atspoguļojuma rietumu banku bilanci, samazinot aktīvu kopējo lielumu. Šis koeficients norāda uz to, kādus zaudējumus banka var ciest, neradot kaitējumu noguldītājiem, un tas ir aptuveni 8%. Rādītāju pilnveidošana noveda pie koeficienta ieviešanas – kapitāla attiecība pret riskantiem aktīviem, kurš piedāvā objektīvu aktīvu samazināšanas apjoma vērtējumu. Šis koeficients nosaka kopējā kapitāla attiecību pret tiem aktīviem, kuri slēpj sevī zaudējumu iespēju, bez mēģinājumiem noteikt zaudējumu no kāda riskanta aktīva vai riskantu aktīvu kategorijas. Tāpat tiek piedāvāti koeficienti, kas ir balstīti uz lieko kapitālu (kopējais kapitāls atņemot parasto akciju cenu), tā kā tas pirmkārt tiek izmantots zaudējumu segšanai, un citi rādītāji.

Bankas kapitāla noteikšanas metodoloģijas jautājums 80. gadu otrajā pusē kļuva par apspriešanas priekšmetu starptautiskajās finanšu organizācijās (Starptautisko norēķinu banka). Tā mērķis ir izstrādāt kapitāla pietiekamības kritērijus, kas būtu pieņemami bankām, neatkarīgi no to valstiskās piederības. 1988. gada jūlijā Bāzeles banku regulēšanas un uzraudzības komitejas aizbildniecībā tika noslēgta “Vienošanās par kapitāla aprēķināšanas Starptautisko unifikāciju un kapitāla standartiem”, kura ieviesa praksē pietiekamības normatīvu, ko vienkāršāk sauc par “Kuka koeficientu”. Tas stājās spēkā no 1993. gada, un šobrīd daudzu valstu centrālās bankas to izmanto kā bāzes orientieri. Šī normatīva īpatnība ir tas, ka tas attiecas tikai uz starptautiskām bankām, tātad – tādām, kurām ārzemēs ir filiāles, meitas vai kopīgās bankas. “Kuka koeficients” nosaka minimālo attiecību starp bankas kapitālu un tās bilances un ārpusbilances aktīviem, kas ir apsvērti pēc riska pakāpes atbilstoši normām, kuras atsevišķās valstīs var būt atšķirīgas, bet pie tam nepieciešams ievērot noteiktu loģiku. Koeficients tiek noteikts 8% līmenī. Pašu kapitāls satur divus elementus: pamatkapitālu un papildus kapitālu. To pietiekamības novērtēšanai tika izvēlēta aktīvu un ārpusbilances saistību izsvēršana (nevis kopējās bilances summas izmantošana). Tāda pieeja nodrošina ārpusbilances operāciju iekļaušanu un stimulē ieguldījumus ar vāju risku. Pēc būtības, Bāzeles vienošanās standartizēja kredīta un valsts risku. Riski, kas ir saistīti ar procentu likmēm un tirgus risku, šis metodikas ietvaros netiek regulēti līdz 1997. gadam. Šobrīd Bāzeles komiteja ir izstrādājusi kapitāla pietiekamības normatīva aprēķināšanas rekomendācijas, ņemot vērā procentu un tirgus risku.

Atkarībā no riska novērtējuma notiek aktīvu izsvēršana. Vislielākās grūtības izsauc ārpus bilances operāciju novērtējums. Tas ir saistīts ar atšķirībām katrā valstī un dažreiz nenozīmīgo apjomu. Katrai valstij ir noteikta brīvība interpretēt riskus un izmantot Bāzeles komitejas

rekomendācijas, tai pašā laikā šīs rekomendācijas uzskata, ka nepieciešams konversēt visas ārpusbilances saistības ekvivalentā kredītriskā, izmantojot speciālu konversijas koeficientu. Iegūtie rezultāti pēc tam tiek izsvērti tāpat kā gadījumā ar bilances operācijām. Tas daudzām bankām neļauj izmantot praksi, kad riskantie aktīvu veidi tiek izvesti ārpus bilances, izmantojot jaunu finanšu instrumentu ieviešanu. Tādējādi, notiek kopējā riska vienveidīgs novērtējums visos bankas aktīvos. Bāzeles sistēma kļuva aizvien populārāka. Tā, Eiropas savienības ietvaros darbojas vienots maksāspējas koeficients, kas ir analogisks “Kuka koeficientam”, bet attiecināms uz visu kredītinstītūtu sistēmu, ne tikai uz lielajām starptautiskajām bankām. Atbilstoši Bāzeles vienošanās saturam, bankas kapitāls dalās 1. līmeņa kapitālā, 2. līmeņa kapitālā un 3. līmeņa kapitālā.

1. (galvenā) līmeņa kapitāls ietver sevī apmaksāto pamatkapitālu, akciju emisijas uzcenojums, revidētā iepriekšējo gadu nesadalītā peļņa (kas nav paredzēta dividenžu izmaksai), pārskata gada revidētā peļņa (kas nav paredzēta dividenžu izmaksai) un mazākuma intereses mīnus nemateriālie aktīvi, kas noteikti atbilstoši FKTK definīcijai.

2. līmeņa (papildus) kapitāls ietver ilgtermiņa ieguldījumu vērtspapīros pārvērtēšanas rezerve, kas nedrīkst pārsniegt 55% no kopējā vērtības pieauguma.

2. līmeņa kapitāla komponentus pastāvīgi regulē puses, kas ir parakstījušas Bāzeles vienošanos [13, lpp. 79].

No 2000. gada 1. janvāra Latvijā tika pieņemti jauni noteikumi, kā aprēķināt komercbanku pašu kapitāla pietiekamību. Atbilstoši šiem noteikumiem tiek ieviests 3. līmeņa kapitāls un norēķinu veikšanas kārtība nedaudz mainās.[41]

3. līmeņa kapitāls ietver pakārtotās saistības 1. līmeņa kapitāla daļa tirgus segšanai, izmantojamo un neizmantojamo 3. līmeņa kapitālu.

Izmantojot aprēķina metodiku atbilstoši Latvijas Bankas prasībām, minimālais pašu kapitāla līmenis 2002. un 2003. gadā ir 10%, bet 2004. un 2005. gadā ir 8% no bankas aktīviem, kas izsvērti attiecībā pēc riska pakāpes. Lai novērtētu aktīvu stāvokli, tie sadalās piecās grupās, vadoties pēc noguldījumu riska pakāpes un iespējamiem zaudējumiem vērtības jomā. Aktīvu izvērtēšana notiek, reizinot līdzekļu atlikumu attiecīgajā bilances kontā (kontos) vai to daļu, ar riska koeficientu (procentos), dalītu ar 100 %. Tādējādi bankas pašu kapitāla pietiekamības normatīvs uz doto brīdi tiek aprēķināts sekojošā veidā:

$$\text{Kapitāla pietiekamības rādītājs} = \frac{\text{Pašu kapitāls}}{\text{Kopā kapitāls}} * 8\%$$

2. pielikumā ir parādīts bankas Parex kapitāla pietiekamības aprēķins atbilstoši Finanšu un Kapitāla tirgus komisijas vadlīnijām. Bankai Parex 2002. gadā tas ir – 11.8%; 2003. – 13.7%; 2004. – 12.5% un 2005. – 11.7%.

3. pielikumā ir parādīts bankas Parex kapitāla pietiekamības aprēķins atbilstoši Bāzeles Komitejas vienošanās normām, kas ir 8%, bankai Parex 2002. gadā tas ir - 12.4%; 2003. – 14.2%; 2004. – 12.8% un 2005. – 12.2

2.3 Parex bankas rentabilitātes analīze.

Bankas efektivitāti izsaka tās rentabilitātes līmenis un atspoguļo bankas darbības kopīgais pozitīvais rezultāts visās tās saimnieciski finansiālās un komercdarbības sfērās.

Ar bankas ienākumiem tiek segti visi tās operāciju izdevumi, tai skaitā administratīvie un pārvaldes, no tiem veidojas peļņa, kuras lielumu nosaka dividenžu līmenis, pašu līdzekļu palielināšanās un pasīvu un aktīvu operāciju attīstība.

Bankas rentabilitāte ir tās bilances optimālās struktūras rezultāts gan aktīvu, gan pasīvu ziņā, un bankas personāla darbības mērķtiecības rezultāts šajā jomā. Citi svarīgi bankas rentabilitātes nodrošināšanas priekšnoteikumi ir ienākumu un izdevumu struktūras racionalizācija, procentu maržas aprēķināšana un tendenču atklāšana aizdevumu operācijās, minimālās ienākumu maržas plānošana, lai prognozētu orientējošo procentu līmeni par aktīvu un pasīvu operācijām.

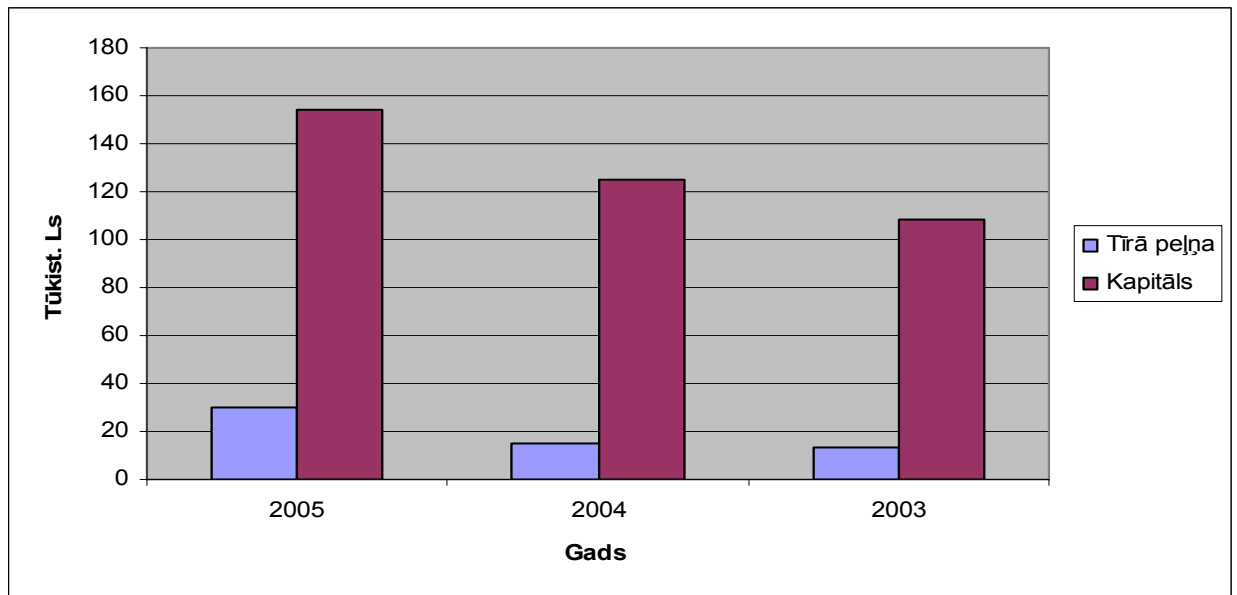
Aplūkosim bankas rentabilitātes noteicošos rādītājus.

2.3.1 tabula

Parex bankas peļņa no pašu akcionāru kapitāla no 2003. līdz 2005. gadam (2. formula).

(perioda beigās; procentos)

Gads	2005.	2004.	2003.
ROE	19.58%	12.07%	12.41%

Parex bankas peļņas attiecība pret akcionāru kapitāla no 2003. līdz 2005. gadam.

2.3.1. attēls

ROE – bankas akcionāru rentabilitātes mērītājs. Tas parāda tīrās peļņas lielumu, ko akcionāri ir ieguvuši no sava kapitāla investēšanas. Citiem vārdiem, 2005. gadā uz katru investētā akciju kapitāla 1 latu banka ieguva 0.20 Ls tīrās peļņas.

Koeficients ROE atspoguļo akcionāru ieguldītā kapitāla atdevi. Rādītāji raksturo :

- bankas pašfinansēšanas potenciālu - peļņas sadales rezultātā daļa peļņas var palikt, palielinot kapitālu;
- bankas potenciālu dividendžu izmaksām akcionāriem;
- līdzekļu mērķtiecīgumu ieguldīt tieši analizējamās bankas kapitālā, salīdzinot šo koeficientu ar analogiem rādītājiem citās komercbankās un ekonomikas nozarēs.

No tabulas redzam, ka 2005. gadā "Parex bankas" kapitāla atdevi bija samērā augstā līmenī. Bankām ir raksturīgi, ka ar zemu ROA tās var sasniegt augstu ROE, jo bankas strādā galvenokārt ar piesaistītiem līdzekļiem.

Vadoties no ROE izmaiņu dinamikas pēdējos 3 gados, var izdarīt secinājumus, ka bankas darbība kļūst rezultatīvāka, ar katru gadu iegūtā peļņa ievērojami palielinās, un savukārt palielinās akciju kapitāla izmantošanas efektivitāte.

2.3.2 tabula

Parex bankas peļņa uz aktīvu vienību no 2003. līdz 2005. gadam (3. formula).

(perioda beigās; procentos)

Gads	2005.	2004.	2003.
ROA	1.72%	1.11%	1.31%

Peļņas un aktīvu attiecība (ROA - aktīvu rentabilitāte) ir pamatrādītājs, kurš ļauj dot pirmo kvantitatīvo bankas rentabilitātes novērtējumu, tomēr tas nav vienīgais kritērijs bankas darbības efektivitātes novērtēšanai. Tas ir saistīts ar to, ka liela peļņa parasti nozīmē lielu aktīvu risku, tāpēc jāņem vērā bankas aizsardzības pret riskiem līmenis. Šī rādītāja normatīvas vērtības ir 1.15 - 0.35%. Tātad redzam, ka "Parex banka" pārsniedza aktīvu rentabilitātes normatīvo vērtību.

ROA – ir arī menedžeru darba efektivitātes rādītājs. Tas rāda, cik efektīvi bankas menedžeri iegūst tīro peļņu no aktīviem. Citiem vārdiem, 2003. gadā uz katru 1 latu aktīvos tika iegūti 0.0138 lati tīrās peļņas. 2004. gadā notika peļņas līmeņa samazināšanās, bet tā kā vienlaikus samazinājās arī bankas aktīvu līmenis (tāpēc, ka vienlaikus samazinājās arī citu banku termiņnoguldījumu daudzums), tad koeficienta ROE vērtība ir mainījies ļoti nenozīmīgi, kas liecina par aktīvu rentabilitātes līmeņa saglabāšanos. 2005. gadā ROA palielinājās un uz katru 1 latu aktīvos tika iegūti 0.0194 lati tīrās peļņas, ko var izskaidrot ar bankas rentabilitātes līmeņa paaugstināšanos.

2.3.3 tabula

Parex bankas tīrā procentu marža no 2003. līdz 2005. gadam (4. formula).

(perioda beigās; procentos)

Gads	2005.	2004.	2003.
Tīrā procentu marža	2.33%	2.57%	2.54%

Tīrā procentu marža – ir starpība starp bankas procentu ienākumiem un izdevumiem, starp saņemtajiem un nomaksātajiem procentiem. Parasti, tā ir galvenais bankas peļņas avots un tā ir paredzēta, lai segtu nodokļus, zaudējumus no spekulatīvām operācijām un tā saucamo “slogu” - bezprocentu ienākuma pārsvars pār bezprocentu izdevumiem, tas ir - bankas vispārējo izdevumu daļa, bankas riski.

Procentu maržas dinamiku nosaka sekojoši faktori:

- kredītiegulājumu un citu aktīvu operāciju apjoms, kas ienesīs procentu ieguldījumus;

- procentu likme par bankas aktīvu operācijām;
- procentu likme par bankas pasīvu operācijām;
- starpība starp procentu likmēm par aktīvu un pasīvu operācijām (spred);
- bezprocenta aizdevumu daļa bankas kredītportfelī
- riska aktīvu operāciju daļa, kas ienesīs procentu ienākumu;
- savstarpējā attiecība starp pašu kapitālu un piesaistītajiem resursiem;
- piesaistīto resursu struktūra;
- veids, kā aprēķināt uz iekasēt procentus;
- ienākumu un izdevumu veidošanas un uzskaites sistēma;
- inflācijas tempi. [13, lpp. 110]

2005. gadā uz pelnošo aktīvu 1 latu tika iegūti neto procentu ienākumu 0.0233 lati. Pasaules praksē bankas orientējas uz šī koeficienta vērtību ap 3 - 4%. "Parex bankai" šis rādītājs ir nedaudz zemāks.

Salīdzināt procentu un ne procentu ienākumus, kas tiek pieskaitīti pie aktīviem, var, izmantojot darbā sniegtās tabulas 2.3.4. un 2.3.3.

Kā var redzēt no augstāk minētās tabulas tad tīrā procentu marža trīs gadu laikā ir bijusi stabila un pat nenožīmīgi augusi

Tabula 2.3.4

Parex bankas tīrā ne procentu marža no 2003. līdz 2005. gadam (5. formula).
(perioda beigās; procentos)

Gads	2005.	2004.	2003.
Tīrā ne procentu marža	1.31%	1.21%	1.58%

Tīrā ne procentu marža nosaka ne procentu ienākumu un ne procentu izdevumu savstarpējo attiecību. Vairumam banku ne procentu marža ir negatīva, jo ne procentu ienākumi parasti pārsniedz attiecīgos ienākumus. 2004. gadā uz 1 aktīvu latu tika saņemti neto 0.0158 lati neprocentē ienākumu. Rādītāja dinamika liecina par tā samazināšanos. 2004 samazinājās ne procentu ieņēmumi kā rezultātā arī ne procentu marža bija zemā līmenī. Iemesli slēpjas administratīvo izdevumu ievērojamā pieaugumā. Bet šis apstāklis neliecina par problēmām bankas Parex ne procentu ienākumu jomā, ņemot vērā pietiekošo citu ienākumu līmeni, lai nodrošinātu kredītiestādes rentablu funkcionēšanu. Lai gan bankas ienesīguma negatīvās

dinamikas dēļ, tās vadītājiem būtu jāpievērš uzmanība iespējai palielināt bankas ne procentu ienākumu līmeni.

Tabula 2.3.5

Parex bankas tīrā operāciju peļņas marža no 2003. līdz 2005. gadam (6. formula).

(perioda beigās; procentos)

Gads	2005.	2004.	2003.
Tīrā operāciju peļņas marža	3.6%	3.8%	4.1%

Šis rādītājs raksturo to, cik veiksmīgi bankas menedžeri un līdzstrādnieki saglabā operāciju ieņēmumu pieaugumu tempus (pirmkārt, bankas kredītu procentus, investīcijas un komisiju par pakalpojumiem) salīdzinājumā ar operāciju izdevumu augšanas tempiem, kas pieder pie kopējo aktīvu lieluma. Tīrās operāciju peļņas maržas izmaiņu dinamika liecina par negatīvām tendencēm kredītiestādes operāciju darbības sfērā. Tā 2005. gadā ir vērojams neliels operāciju ieņēmumu pieaugumu tempu samazinājums, bet katrā gadījumā tas nav būtisks, lai tam pievērstu atsevišķu, pastiprinātu uzmanību.

2.3.6 tabula

Parex bankas NRST no 2003. līdz 2005. gadam (7. formula).

(perioda beigās; procentos)

Gads	2005.	2004.	2003.
Tīrā peļņa pirms speciālo operāciju (NRST) veikšanas	1.33%	0.96%	1.08%

Šis rādītājs vērtē bankas peļņu no daudziem parastiem, regulāri izmantojamiem ienākumu avotiem attiecībā pret kopējiem aktīviem. Neparastus vai ārkārtas ieņēmumu posteņus, tādus kā bankas īpašuma pārdošana, peļņa vai zaudējumi no darījumiem ar vērtspapīriem, finanšu analītiķi parasti izslēdz no rentabilitātes aprēķina. Tas tiek darīts, lai novērtētu bankas rentabilitāti tās regulārās darbības ietvaros. Piemēram, kaut kādu pārvaldības kļūdu rezultātā kredītiestāde var ciest zaudējumus, bet veiksmīgas spekulācijas ar vērtspapīriem rezultātā bankas peļņa neatšķirsies no iepriekšējo gadu peļņas. Lai atklātu tamlīdzīgu situāciju un lai novērtētu bankas ienākumu galvenos avotus, eksistē rādītājs NRST.

Kā var redzēt no tabulas 2.3.6, NRS izmaiņu dinamikai ir normāla rakstura, kas liecina par bankas stabilitāti tās regulārās darbības ietvaros un galveno ienākumu jomā, tādu kā kredīti, investīcijas, komisijas atlīdzība.

2.3.7 tabula

Parex bankas EPS no 2003. līdz 2005. gadam (8. formula).

(perioda beigās; latos)

Gads	2005. (Ls)	2004. (Ls)	2003. (Ls)
Tīrā peļņa rēķinot uz akciju (EPS)	0.41	-	-

Rādītājs EPS ir precīza izmaksājamās summas vērtība, ko bankas īpašnieks izmaksā tās akcionāriem, rēķinot uz vienu akciju. Tā lielums ir tieši saistīts ar bankas emitēto vērtspapīru daudzumu, bet tā kā 2003. un 2004. gadā netika emitēti vērtspapīri, tad šais gados lielums nav aprēķināms.

2.3.8 tabula

Parex bankas peļņas spred no 2003. līdz 2005. gadam (9. formula)

(perioda beigās; procentos)

Gads	2005.	2004.	2003.
Peļņas spred	2.6%	2.7%	2.7%

Šis rādītājs raksturo, cik sekmīgi banka pilda starpnieka funkciju starp noguldītājiem un aizņēmējiem, un cik asa konkurence ir bankas apkalpotajā tirgū. Konkurences saasināšanās gadījumā kredītiestādei vajadzēs maksāt noguldītājiem lielākus procentus, lai pamudinātu viņus uzticēt savus līdzekļus tieši mūsu bankai, kamēr ļoti daudzas citas bankas tāpat piedāvā konkurētspējīgus noteikumus. Tajā pašā laikā, aizņēmēju piesaistīšanai bankai nākas samazināt procentus par izsniegtajiem kredītiem, tādējādi, saasinoties konkurencei, peļņas spred samazinās.

Kā var redzēt pēc tabulas 2.3.8, tad bankai visos gados ir samērā stabili rādītāji šai jomā izņemot 2005. gadu, kad bija neliels samazinājums.

2.3.9 tabula

Parex bankas operāciju peļņas tīrās maržas izvietojums no 2003. līdz 2005. gadam (10. formula)

(perioda beigās; procentos)

Gads	2005.	2004.	2003.
Operāciju peļņa / Aktīvi	3.6%	3.8%	4.1%
Procentu peļņa / Aktīvi	2.3%	2.6%	2.5%
Ne procentu peļņa / Aktīvi	1.3%	1.2%	1.6%

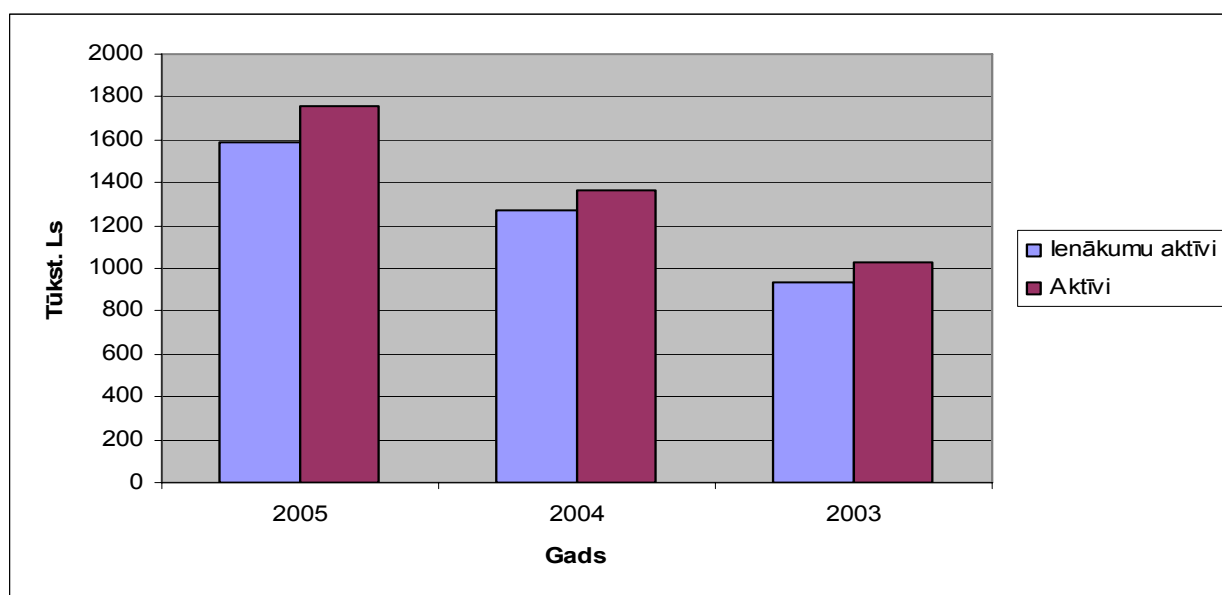
Iegūtie dati liecina par procentu peļņas pārsvaru operāciju peļņas summā. Šī situācija banku sfērai ir tipiska un tāda savstarpējā attiecība ir pieļaujama. Šajā laikā ir vērojams konkurences pieaugums kredītu tirgū, paaugstinās kredītu daudzums, kas ir atzīstami par nokavētiem – tāpēc kredītiestādes cenšas palielināt ne procentu peļņas līmeni.

2.3.10 tabula

Parex bankas aktīvu ieņēmumu bāze no 2003. līdz 2005. gadam (11. formula)

(perioda beigās; procentos)

Gads	2005.	2004.	2003.
Aktīvu ieņēmumu bāze	90.3%	93.1%	91.6%

Parex bankas aktīvu ieņēmumu bāze no 2003. līdz 2005. gadam

2.3.2. attēls

Aktīvu ieņēmumu bāze parāda, kāda daļa līdzekļu no bankas rīcībā esošajiem tiks izmantoti, lai gūtu ienākumus. Šodien vērojama banku menedžeru tendence tiekties samazināt kopējo resursu daļu, kas nenes peļņu, un – otrādi, pilnīgāk izmantot pašu un aizņemtus līdzekļus, lai iegūtu maksimālo peļņas līmeni – kas ir jebkuras banku iestādes galvenais mērķis. Situācija ar bankas Parex ienesīgo aktīvu dinamiku izmaiņām ir normāla. Ienesīgo līdzekļu apjoms katrā no analizētajiem gadiem ir palicis gandrīz nemainīgs. Tādu stāvokli nosaka ienesīguma un rentabilitātes rādītāju normāla attiecība bankā Parex, kas ir vērojama trijos pēdējos analizējamajos gados.

Akciju kapitāla ienesīguma rādītāja ROE sadalīšana sastāvdaļās.

Veicot ROE sadalīšanu sastāvdaļās, ir nepieciešams atrast sakarus starp bankas ieņēmumu galvenajiem rādītājiem ROE un ROA.

(12. formula)

2003. g,

$$ROE = \frac{13.423}{1023.415} * \frac{1023.415}{108.157} = 0.01311 * 9.46231 = 12.41\%$$

Iegūtais rezultāts stāsta par to, ka aktīvu un akciju kapitāla ienesīgums ir tiešā veidā savstarpēji saistīts, kas savukārt liecina par to, ka banku peļņa, ko virza tās akcionāri, ir ļoti lielā mērā jūtīga pret bilances pasīvu struktūru, tātad, vai bankas vadītāji dod priekšroku darbam ar aizņemtajiem līdzekļiem vai vairāk orientējas uz pašu līdzekļiem. Darbs ar lielu daļu piesaistīto resursu ir saistīts ar lielu risku, tāpēc ir mērķtiecīgi datus par riskiem un ienesīgumu apkopot tabulā, kas tika sniegta šī darba 1. nodaļā (skat. Tabulu 1.1.).

Lai veiktu kredītiestāžu finansiālā stāvokļa analīzi, ir mērķtiecīgi izsekot ROE 13. formulas veidā.

ROE = Tīrā peļņas marža (NPM) * Aktīvu izmantošanas koeficients (AU) * Akciju kapitāla multiplikators (EM).

Šis izteiksmes reizinātāji tiek aprēķināti atbilstoši sekojošām formulām:

- tīrā peļņas marža - 14. formula;
- aktīvu izmantošanas koeficients - 15. formula;
- akciju kapitāla multiplikators - 16. formula.

Aplūkosim 13. formulu, kā piemēru izmantojot lielumus no konkrētiem piemēriem par trim gadiem:

2003. gads

$$ROE = \frac{13.423}{21.858} * \frac{21.858}{1023.415} * \frac{1023.415}{108.157} = 0.6141 * 0.0213 * 9.4623 = 12.41\%$$

2004. gads

$$ROE = \frac{15.104}{24.251} * \frac{24.251}{1361.442} * \frac{1361.442}{125.160} = 0.6228 * 0.0178 * 10.8776 = 12.07\%$$

2005. gads

$$ROE = \frac{30.175}{38.639} * \frac{38.638}{1757.009} * \frac{1757.009}{154.121} = 0.7809 * 0.0220 * 11.4002 = 19.58\%$$

Iegūtie dati lielākai uzskatāmībai būtu parādāmi tabulas veidā.

Tabula 2.3.11

Parex bankas ROE, NPM, AU, EM no 2003. līdz 2005. gadam

(perioda beigās)

Gads	2005.	2004.	2003.
Tīrā peļņas marža	0.7809	0.6228	0.6141
Aktīvu izmantošanas koeficients	0.0220	0.0178	0.0213
Akciju kapitāla multiplikators	11.4002	10.8776	9.4623
ROE	19.58%	12.07%	12.41%

Tīrā peļņas marža. Šī rādītāja izmaiņu dinamika liecina par sistemātisku ikgadēju izdevumu pārvaldības efektivitātes paaugstināšanos un cenu noteikšanas politiku banku pakalpojumiem.

Aktīvu izmantošanas koeficients. Šis rādītājs stāsta par bankas Parex aktīvu struktūras nemainīgumu pēdējo trīs gadu laikā

Akciju kapitāla multiplikators. Šis lielums atspoguļo politiku bankas resursu veidošanās sfērā (finanšu svira) – uz kādiem līdzekļiem vairāk orientējas kredītiestādes, pašu līdzekļiem vai aizņemtām līdzekļiem? Jo šī vērtība ir lielāka, jo augstāks aizņemto līdzekļu līmenis, kas atrodas bankas rīcībā, attiecībā uz īpašnieku (akcionāru) līdzekļiem.

Kā var redzēt no tabulas 2.3.11 tad 2005. gadā akciju kapitāla apjoms kopējo aktīvu masā ir pieaudzis, tam iemesls ir ievērojams akciju kapitāla palielināšanās. Tādējādi, banka iegūst, samazinot riska līmeni, paaugstinot pašu drošību, un vairs nav nepieciešamības maksāt procentus attiecībā pret pieaugušo pašu līdzekļu līmeni. Bet tajā pašā laikā zūd iespēja veikt investīcijas, kuras varētu nest lielākus ienākumus, nekā šo investīciju piesaistīšanas vērtība. Tāpēc notikusī akciju kapitāla apjoma palielināšanās par tādu lielumu bankai ir ļoti pozitīvs notikums.

Lai atklātu problēmas četrās banku pārvaldības jomās (nodokļu pārvaldība, izdevumu kontrole, aktīvu pārvaldība, resursu pārvaldība) ir mērķtiecīgi izsekot akciju kapitāla ienākumu rādītāju sadalīšanai 17. formulā, kuru var iegūt, izdarot nenožīmīgas korekcijas 13. formulā.

Veicot aprēķinus, iegūstam sekojošus datus:

2003.gads

$$ROE = \frac{13.423}{15.976} * \frac{15.976}{21.858} * \frac{21.858}{1023.415} * \frac{1023.415}{108.157} = 0.8402 * 0.7309 * 0.0214 * 9.4623 = 12.41\%$$

2004 .gads

$$ROE = \frac{15.104}{17.124} * \frac{17.124}{24.251} * \frac{24.251}{1361.442} * \frac{1361.442}{125.160} = 0.8820 * 0.7061 * 0.0178 * 10.8776 = 12.07\%$$

2005 .gads

$$ROE = \frac{30.175}{34.286} * \frac{34.286}{38.639} * \frac{38.638}{1757.009} * \frac{1757.009}{154.121} = 0.8801 * 0.8873 * 0.0220 * 11.4002 = 19.58\%$$

Šo ROE sadalīšanas formulu var sniegt sekojošos veidos [12, lpp. 137]:

$$ROE = \begin{matrix} \text{Nodokļu} \\ \text{pārvaldības} \\ \text{efektivitāte} \end{matrix} * \begin{matrix} \text{Izdevumu} \\ \text{kontroles} \\ \text{efektivitāte} \end{matrix} * \begin{matrix} \text{Aktīvu} \\ \text{pārvaldības} \\ \text{efektivitātes} \end{matrix} * \begin{matrix} \text{Resursu} \\ \text{pārvaldības} \\ \text{efektivitāte} \end{matrix}$$

Vadoties pēc doto lielumu skaitlisko vērtību izmaiņu dinamikas, var izdarīt slēdzienu par bankas darbības efektivitāti šajās četrās jomās. Aktīvu un resursu pārvaldības efektivitāte tika aplūkota augstāk.

Attiecībā uz nodokļu pārvaldības efektivitāti, kā var redzēt no augstāk minētajiem aprēķiniem, tad tā visus gadus ir konstanta un bez īpašām izmaiņām. Tas liecina par bankas menedžeru spēju veikt kvalitatīvu darba organizācijas efektivitātes analīzi šajā jomā.

Operāciju izdevumu kontroles efektivitāte (otrais reizinātājs) 2005. gadā salīdzinājumā ar 2004. gadu mainījies uz labo pusi. Tam iemesls bija tas, ka peļņa no pamatdarbības bija lielāka kā peļņa no darījumiem ar vērtspapīriem. Šīs izmaiņas ir pozitīvas un neprasa vadības ciešāku pievēršanās izdevumu veidošanas jautājumiem.

Tabula 2.3.12

Parex bankas operāciju efektivitātes rādītājs no 2003. līdz 2005. gadam (19. formula)
(perioda beigās)

Gads	2005.	2004.	2003.
Operāciju efektivitātes rādītājs	2.6544	3.1219	2.9296

Kā redzams no tabulas 2.3.12, bankas Parex operatīvajai efektivitātei vislabākās vērtības bija 2004. gadā, pēc tam 2005. gadā notika neliela rādītāju samazināšanās, kas ir izskaidrojama ar procentu izdevumu un komisijas ieņēmumu samazināšanos.

2.4 Parex bankas likviditātes analīze.

Bankas likviditāte ir viens no galvenajiem un sarežģītākajiem faktoriem, kas nosaka to finansiālo stabilitāti. Likviditātes jēdzienam literatūrā ir dažādi formulējumi. No vienas puses, ar likviditāti saprot bankas spēju laikā pildīt savas saistības, pie tam, ne tikai atgriežot ieguldītos līdzekļus un izmaksājot attiecīgu atlīdzību, bet arī izsniedzot kredītus. Daži avoti piedāvā vēl pilnīgāku likviditātes formulējumu. Autors S.Kumoks uzskata likviditāti kā bankas spējas pildīt savas saistības klientu priekšā, ņemot vērā turpmāko to līdzekļu atbrīvošanu, kas ieguldīti aktīvu operācijās, un iespējamus aizņēmumus naudas tirgū. [17.lpp.237].

No otras puses, ar likviditāti saprot savstarpējās attiecības starp aktīvu un pasīvu summām, kurām ir vienāds termiņš. Visbeidzot, runā par vairāk un mazāk likvīdiem bankas aktīviem, ja runa ir par iespēju tos ātri pārvērst naudas līdzekļos [14.lpp.146]. Kā redzams no šiem formulējumiem, tie pēc savas būtības ir cieši savstarpēji saistīti, izņemot dažos avotos atrodamo pievienojumu pie likviditātes jēdziena – bankas spēja pildīt saistības kredītu izsniegšanā.

Pats termins “likviditāte” burtiski nozīmē vieglu vērtības realizāciju, pārdošanu, pārvēršanu naudas līdzekļos. Dabiski, bankām, tāpat kā citiem ekonomikas subjektiem, ir nepieciešami līdzekļi likvīdā formā, t.i. tādi aktīvi, kurus var viegli pārvērst naudas līdzekļos, ar nelielu zaudējumu risku vai pat pavisam bez riska. [15, lpp. 507]

Subjektu loks, kas ir ieinteresēti bankas darbības objektīvā, pilnīgā un ticamā vērtējumā, ņemot vērā likviditāti, tie ir:

- pirmkārt, komercbanku noguldītāji un akcionāri (paju biedri), kas ir ieinteresēti bankā noguldīto pašu līdzekļu saglabāšanā un palielināšanā;
- banku kreditori, kas tai ir piešķīruši aizņēmumu;
- pašas bankas, kas ir atbildīgas savu noguldītāju un kreditoru priekšā par viņu līdzekļu saglabāšanu, un ir tieši ieinteresēti pašu finansiālās stabilitātes saglabāšanā;
- centrālā banka, kas ir veikusi naudas – kredīta regulāciju ar mērķi realizēt valsts ekonomisko politiku.

Finanšu analīzes teorijā pastāv divas pieejas likviditātes raksturojumam. Likviditāti saprot kā rezervi vai plūsmu. Šobrīd visizplatītākā ir pirmā pieeja – pēc rezervju principa (atlikuma). Tai ir raksturīga:

- likviditātes noteikšana, pamatojoties uz datiem par bilances aktīvu un pasīvu atlikumiem uz noteiktu datumu (banku darbības procesā ir iespējamas izmaiņas aktīvu un pasīvu apjomā un struktūrās, t.i. pagājušā perioda laikā, netiek ņemtas vērā);
- likviditātes izmaiņas, kas paredz tikai to aktīvu vērtējumu, kurus var pārvērst likvīdos līdzekļos, un kuras notika, salīdzinot esošo likvīdu aktīvu rezervi ar noteiktā datumā esošu nepieciešamību pēc likvīdiem līdzekļiem (t.i. neņemot vērā likvīdos līdzekļus, kurus var saņemt naudas tirgū naudas plūsmas veidā);
- likviditātes novērtējums tikai pēc bilances datiem, kas attiecas uz pagājušo periodu (lai gan ir svarīgs tieši likviditātes stāvoklis turpmākajā periodā).

[14.lpp.147]

Ir acīmredzami, ka šī pieeja ir ierobežota savās iespējās un vērtībā, kaut arī nepieciešama. Šīs pieejas ietvaros var sniegt sekojošus bilances likviditātes formulējumus: bankas bilance ir likvīda, ja tās stāvoklis, izmantojot aktīvu līdzekļu ātru realizāciju, ļauj segt steidzamas pasīvu saistības.

Likviditātes analīze pēc plūsmas (apgrozījuma) principa sniedz dziļāku likviditātes pakāpes novērtējumu. Šajā gadījumā likviditātes analīze notiek nepārtraukti (nevis no viena datuma līdz citam), pie tam, nenotiek tikai bilances analīze, parādās iespēja ņemt vērā bankas spēju saņemt aizņēmumu, nodrošināt skaidrās naudas plūsmu no tekošās operatīvās darbības. Tamlīdzīga analīze ļauj izmantot plašāku informāciju, tai skaitā, datus par bankas ienākumu dinamiku pagājušā periodā, aizņēmumu atgriešanas savlaicīgumu, stāvokli naudas tirgū utml. Šī pieeja nav plašāk izplatījusies, ja nav izstrādāta tādas analīzes metodika.

Kad likviditāte tiek aplūkota atbilstoši “plūsmas” principam, ir pareizāk runāt par bankas likviditāti (bet nevis par tās bilances likviditāti), kuru var noteikt šādi: banka ir likvīda, ja tās aktīvu likvidācijas summa un likvīdi līdzekļi, kurus tai ir iespēja ātri mobilizēt no citiem avotiem, ir pietiekoši savlaicīgi tās kārtējo saistību dzēšanai. Jāatzīmē, ka bankas bilances likviditāte ir pašas bankas likviditātes pamat faktors. Tāpēc nav pamatojuma šos jēdzienus uzskatīt par nesalīdzināmiem.

Uz bankas bilances likviditāti atstāj iespaidu ļoti daudzi faktori, starp kuriem var izdalīt sekojošus:

- resursu piesaistīšanas un līdzekļu izvietošanas termiņu sasaistīšana;

- aktīvu struktūra;
- aktīvu riska operāciju pakāpe;
- pasīvu struktūra
- bankas pārvaldības kvalitāte

Sekmīgi plānojot banku darbību, tai skaitā likviditātes pārvaldības sfērā, nav iespējams bez skaidriem orientieriem, no kuriem viens – bankas bilances struktūra, pamatojoties uz aktīvu un pasīvu savstarpējām attiecībām, nostiprinot posteņus pie noteiktiem aktīvu posteņiem (posteņu blokiem). Dažas bankas izmanto aktīvu pārvaldības veidu, kas nodrošina visu piesaistīto un pašu resursu apvienošanu kopējā finanšu kopfondā, sadalot to pa tiem aktīvu operāciju veidiem, kuri veidojas atbilstoši finanšu tirgus konjunktūrai, neatkarīgi no naudas līdzekļu veidošanās un piesaistīšanas formām, kas nevar negatīvi neietekmēt banku finansiālo stāvokli.

Optimāla attiecība starp resursu piesaistīšanas un izvietojšanas termiņiem, paredz bilances līdzsvaru starp aktīvu naudas līdzekļu atbrīvošanas summām un termiņiem un pastāvīgajiem maksājumiem par bankas saistībām.

Tā kā norādītā savstarpējā attiecība starp termiņiem ir ar ļoti svarīgu nozīmi, lai nodrošinātu likviditāti, tad bankām vajag pastāvīgi veikt attiecīgu analīzi. Šim mērķim var izmantot sekojošus aktīvu un pasīvu grupējumus pēc termiņiem (skat. tabulu 2.4.1) [15, lpp. 510].

Attiecīgu bilances aktīvu un pasīvu posteņu savstarpējās attiecības liecinās par bankas bilance likviditātes stāvokli.

Likviditātes risks ir saistīts ar Bankas spēju noteiktajos termiņos izpildīt savas finanšu saistības, neciešot būtiskus zaudējumus. Likviditātes risks tiek vadīts, īstenojot stingru uzraudzību un plānojot izmaiņas prasībās uz pieprasījumu pret citām bankām un naudai kasē, kā arī izvietojot iepriekš noteiktu Bankas aktīvu daļu augsti likvīdos finanšu instrumentos un īstermiņa noguldījumos. Šī daļa tiek noteikta, pamatojoties uz Bankas līgumsaistību, tai skaitā nenokārtoto saistību un finanšu saistību par neizsniegtiem kredītiem termiņu analīzi, kā arī pamatojoties uz iespējamām prasībām atmaksāt izvietotos naudas līdzekļus, tai skaitā norēķinu kontu atlikumus, diennakts noguldījumus vai izsniegt piešķirtos, bet vēl neizsniegtos kredītus un kredītlīnijas, kā arī veikt maksājumus par Bankas izsniegtajām garantijām. Bankas aktīvu un saistību, kā arī ārpusbilances posteņu sadalījums pēc atlikušā termiņa līdz to atmaksai vai dzēšanai sniegts 4. pielikumā.

Aktīvu un saistību, kā arī ārpusbilances posteņu sadalījums pēc atlikušā termiņa.

AKTĪVS		PASĪVS	
Posteņu nosaukums	Termiņš	Posteņu nosaukums	Termiņš
Kase	Pēc pieprasījuma	Līdzekļu atlikumi norēķinu, tekošajos kontos; Saistības, pēc kurām iestājas maksājuma termiņš	Pēc pieprasījuma
Korespondējošais konts Centrālajā bankā			
Korespondējošais konts citās bankās			
Īstermiņa aizņēmumi	Līdz 30 dienām	Terminētie depozītiem	Līdz 30 dienām
Īstermiņa aizņēmumi	Līdz 90 dienām	Terminētie depozītiem	Līdz 90 dienām
Īstermiņa aizņēmumi	Līdz 180 dienām	Terminētie depozītiem	Līdz 180 dienām
Īstermiņa aizņēmumi	Līdz 270 dienām	Terminētie depozītiem	Līdz 270 dienām
Īstermiņa aizņēmumi	Līdz 360 dienām	Terminētie depozītiem	Līdz 360 dienām
Vidēja termiņa aizņēmumi	Virs 1 gada	Terminētie depozītiem	Virs 1 gada
Ilgtermiņa aizņēmumi	No 3 gadiem un vairāk	Ilgtermiņa depozītiem (aizņēmumi); Statūt kapitāls; Rezerves kapitāls; Bankas nesadalītā peļņa	No 3 gadiem un vairāk (beztermiņa)
Bankas pamatfondi	Beztermiņa	Statūt kapitāls; Bankas attīstības fondi	Beztermiņa

Vadoties pēc datiem, kas atrodami tabulā 2.4.1 var izdarīt secinājumus par bankas līdzekļu atbilstību, kurus tai vajadzēs izmaksāt noteiktā laikā un vietā, un līdzekļus, kurus bankai vajadzēs saņemt šajā laika posmā. Analogiski tabulai 2.4.1. kas ir sastādīta atbilstoši grāmatas “Krievijas Banku sistēma. Baņķiera rokasgrāmata”, grāmata 1 –M, komercbankai Parex tika sastādīta līdzīga tabula, kurā tika novērtēts likviditātes risks, tabula sniegta 4. pielikumā. Kā izriet no šī pielikuma, pašreiz Bankas informācijas sistēmā nav paredzēta iespēja veikt kredītu analīzi pēc atlikušajiem atmaksas termiņiem, ņemot vērā aizdevumu atmaksas grafikā noteiktos maksājumus. Ņemot vērā ievērojamo darba apjomu, kas būtu nepieciešams šādas analīzes sagatavošanai, arī Bankas vadība neuzskatīja, ka šādas analīzes sagatavošana šo finanšu pārskatu ietvaros būtu lietderīga. Tādējādi iepriekšējā tabula tika sagatavota, pamatojoties uz pieņēmumu, ka visu kredītu pamatsumma tiek atmaksāta pēdējā termiņa dienā.

Kas attiecas uz bankas aktīvu struktūras iespaidu uz tās likviditāti, šajā gadījumā taisnīgs ir apgalvojums: jo lielāka būs pirmklasīgu likvīdu aktīvu daļa aktīvu kopējā summā, jo lielāka būs bankas likviditāte.

Visus bankas aktīvus pēc to pārvēršanas ātruma naudas līdzekļos, vai likviditātes pakāpes var sagrupēt sekojošā veidā:

➤ Likvīdi līdzekļi, kurus var uzskatīt par nekavējošas gatavības stāvoklī esošiem (pirmšķirīgi likvīdi līdzekļi):

- kase un tai pielīdzināti līdzekļi;
- naudas līdzekļi korespondējošajā kontā, kas atvērts Centrālajā bankā;
- līdzekļi rezerves kontā Centrālajā bankā;
- līdzekļi kontos ārvalstu bankās – OECD locekļos.
- līdzekļi, kas ieguldīti augstas likviditātes aktīvos (valsts vērtspapīri, īstermiņa

aizdevumi, ko garantē valsts, augstas likviditātes vekseļi utml.) [16, lpp. 63]

Lai aktīvu likviditātes stāvoklis būtu uzskatāmāks, to ir vēlams parādīt tabulas veidā.

2.4.2 tabula (tūkst. latos)

Parex bankas aktīvu likviditātes no 2003. līdz 2005. gadam

(perioda beigās; tūkst. latu)

Gads	2005.	2004.	2003.
Augstas likviditātes līdzekļi	548.525	337.87	384.948
Īpatsvars aktīvu kopējā summā	31.22%	24.82%	37.61%

Analizējot augstas likviditātes līdzekļu izmaiņu dinamiku, var izdarīt secinājumus, ka to īpatsvars viennozīmīgi ir liels, kas pozitīvi ietekmē bankas likviditātes attīstību. Tomēr, analizējot likviditāti no banku aktīvu struktūru viedokļa, vajag atcerēties, ka tādi augstas likviditātes aktīvi kā naudas līdzekļi kasē vai līdzekļi korespondējošajā kontā Centrālajā bankā nenes ienākumus un, tāpēc, aktīvu struktūra, kurā pārsvarā ir norādītie līdzekļi, lai cik tie būtu lieli, nekādā veidā nevar tikt uzskatīti par optimāliem. Tāpēc jebkurām kredītiestādēm vajag censties, lai tām būtu tieši tik liels augstas likviditātes līdzekļu apjoms, kāds tām ir nepieciešams savu saistību stabilai izpildei.

2004. gadā augstas likviditātes līdzekļu līmenis ir nedaudz samazinājies. Esošo līdzekļu salīdzinājums ar nepieciešamību pēc tiem, salīdzinot ar termiņiem, ir sniegts 4. pielikumā.

Bankas rīcībā esoši likvīdi līdzekļi, kuri var tikt pārvērsti naudas līdzekļos. Šo aktīvu grupu pēc likviditātes pakāpes savukārt var sadalīt apakšgrupās:

I: aizdevumi, kas tiek izsniegti uzņēmumiem un organizācijām (šo aktīvu likviditātes līmenis ir atkarīgs gan no termiņiem un mērķiem, ar kādiem tiek piešķirti aizdevumi, gan no aizņēmējiem – par augstākas likviditātes aizdevumiem tiek uzskatīti tādi, kas ir izsniegti citām bankām, un īstermiņa aizdevumi augstas drošības pakāpes aizņēmējiem).

II: investīcijas citu uzņēmumu, organizāciju vērtspapīros un dalība to darbībā caur pajām (likviditātes līmenis šajā grupā ir zemāks kā iepriekšējā – šobrīd pie likvidākajiem var pieskaitīt banku vērtspapīrus – akcijas, depozītu sertifikātus utml.) Citi likvidi aktīvi pašlaik nav attīstīti [16, lpp.68]

2.4.3 tabula

Parex bankas likvidie līdzekļi apakšgrupās no 2003. līdz 2005. gadam

(perioda beigās; tūkst. latu)

Gads	2005.		2004.		2003.	
	I	II	I	II	I	II
Likvidie aktīvi	1122.926	29.104	960.608	11.429	590.314	9.793
Kopā	1152.03		972.037		600.107	
Īpatsvars aktīvu kopsummā	65.57%		71.40%		58.64%	

Analizējot datus par likvidu aktīvu stāvokli, var izdarīt secinājumus, ka tieši tie veido bankas aktīvu galveno daļu. Šo aktīvu izmaiņu dinamika ir tāda, ka 2004. gadā tas bija pieaudzis. To var izskaidrot ar pirmās šķiras likvidu līdzekļu īpatsvara nozīmīgu palielināšanos. 2005. gadā, otrās šķiras likvidi palielinājums bija vairāk nekā divas reizes toties pirmās šķiras likvidi izmainījās tikai par 16.9

➤ Zemas likviditātes aktīvi:

- nokavēti parādi un nedroši parādi;
- ēkas un būves, skaitļošanas tehnika, iekārtas, transporta līdzekļi utml., kas pieder bankai un pieder pie pamatfondiem. [16, lpp.71]

2.3.5 tabula

Parex bankas zemas likviditātes aktīvi no 2003. līdz 2005. gadam

(perioda beigās; tūkst. latu)

Gads	2005.	2004.	2003.
Zemas likviditātes aktīvi	34.209	30.905	29.014
Īpatsvars aktīvu kopsummā	1.95%	2.27%	2.84%

Kā redzams no sniegtās tabulas, šī aktīvu grupa veido ļoti nelielu daļu no kopējā apjoma un nespēj radīt problēmas bankas likviditātes jomā.

Šī rādītāja izmaiņu dinamika liecina par tā nenozīmīgo kritumu, ko visos gados izsauca kopējo aktīvu palielināšanās.

A/s bankas "Parex" likviditātes mērīšanas koeficienta metode.

Koeficienta metode paredz noteikt atsevišķas savstarpējās attiecības starp bilances posteņiem. Pie tam, vienās valstīs šīs attiecības paredz varas orgāni, citās – tās ievieš un uztur pašas bankas.

Tā ASV nav augstāk apstiprinātas likviditātes mērīšanas sistēmas. Tās noteikšana ir bankas vadības uzdevums.

Rādītāju izvēle likviditātes noteikšanai notiek atkarībā no:

- tirgus, kurā funkcionē banka;
- bankas tipa vai veida;
- bankas operāciju satura un kopuma.

Vienlaikus banku uzkrātā pieredze nosaka biežāku sekojošu rādītāju izmantošanu.

1. Rādītājs, kas raksturo likvīdu aktīvu un depozītu savstarpējo attiecību

Sākotnējās rezerves (kase + koresp. konts CB)

Depozīts

[13,lpp.148]

Veicot aprēķinus atbilstoši sniegtajai formulai, iegūstam sekojošus rezultātus.

Tabula 2.3.6

Parex bankas likvīdo aktīvu un depozītu savstarpējo attiecību

(perioda beigās; procentos)

Gads	2005.	2004.	2003.
Rādītājs	10.70%	5.98%	7.37%

Izmantojot šo rādītāju, tiek noteikta tieša saikne starp likvīdiem aktīviem un saistībām depozītu veidā, kuras vajag izpildīt. Šī rādītāja līmenis parasti ir ne mazāks kā 5 – 10 %. Kā redzams no sniegtās tabulas 2.3.6., tad visos gados rādītājs ir normas robežās un 2005. gadā analizētais rādītājs bija ievērojami augstāks par 2004. gada rādītāju, kas nozīmē, ka banka no aktīviem ir guvušas ienākumus, bet, pie tam, tā ir strādājusi bez ievērojama riska.

2. Kredītu daļa kopējā aktīvu summā

Šis rādītājs ir aktīvu diversifikācijas atspoguļojums un tiek uzskatīts, ka robežās no 65 – 70% tas ir optimāls.

2.3.7 tabula

Parex bankas kredītu daļa kopējā aktīvu summā

(perioda beigās; procentos)

Gads	2005.	2004.	2003.
Kredītu daļa kopējā aktīvu summā	46.16%	47.03%	43.53%

Visos gados analizētais rādītājs bija zem rekomendēto lielumu robežās. Tas nozīmēja, ka bija pozitīvi no diversifikācijas viedokļa, bet negatīvi, no ienesīguma viedokļa.

3. Rādītājs, kas raksturo bankas resursu bāzes kvalitāti

Pēc autora I.Lavrušina domām no stabilitātes viedokļa depozīti dalās pamata (stabilajos) un “gaistošajos”. [13.lpp.164]

Pamata depozīti – ir depozīti, kas nostiprinājušies pie šīs bankas un to nepamet. Jo vairāk stabilo depozītu, jo augstāka bankas likviditāte, jo tie samazina nepieciešamību pēc likvīdiem aktīviem.

Pamata depozīti var būt gan starp noguldījumiem pēc pieprasījuma, gan arī starp termiņa un krājkontiem un noguldījumiem. Pie tam prakse ir parādījusi, ka depozītu stabilā daļa ir augstāka starp pieprasījuma noguldījumiem un krājkontiem. Tāda stāvokļa iemesls slēpjas tur, ka par termiņnoguldījumiem un krājnoguldījumiem tiek noteikts augstāks procents salīdzinājumā ar noguldījumiem pēc pieprasījuma un krājkontiem, pie tam maksa par termiņa krāj depozītiem dažādās bankās ir dažāda. Tāpēc tieši šie depozīti visvairāk ir pakļauti kustībai, kāpēc tie ir ieguvuši nosaukumu – “gaistošie”.

Depozītu bāzes stabilitāti var novērtēt, izmantojot termiņa depozītu attieksmi pret kopējo depozītu summu [13, lpp.165].

2.3.8 tabula

Parex bankas depozītu bāzes stabilitāte

(perioda beigās; procentos)

Gads	2005.	2004.	2003.
Rādītājs	28.52%	20.56%	14.36%

Termiņa depozīti, kā tika minēts augstāk, pieder pie bankas resursiem, kas ir jūtīgi pret procentu likmes izmaiņām, tāpēc tādu depozītu daļas paaugstināšanās palielina “gaistošo” depozītu apjomu, bet, tātad, pazemina bankas likviditāti. Komercbankā Parex, kā izriet no tabulas 2.3.8, notiek ikgadēja “gaistošo” depozītu daļas palielināšanās, kas labvēlīgi atspoguļojas bankas resursu bāzes struktūrā un tās likviditātē.

Secinājumi un priekšlikumi.

Pamatojoties uz darba iepriekšējās nodaļās veikto analīzi, var izdarīt sekojošus secinājumus;

- Finanšu analīze komercbankās ir nepieciešama, jo saasinās konkurence apstākļos par aizņēmējiem un noguldītājiem, tās cīnās par savu vietu kredīta un depozīta tirgos. Tās pastāvīgi pārskata savus attīstības plānus, savu politiku, novērtē ienesīguma un riska līmeņus.
- Bankas attīstība nepieciešama, lai vadība varētu nodrošināt bankas saimnieciskās darbības peļņu, pašu kapitāla pieaugumu un īpašniekiem zināmu dividenžu līmeni, palielinot bankas akciju cenu, lai varētu sasniegt iepriekš minēto ir nepieciešams nepārtraukti izvērtēt bankas finanšu rādītājus un tos analizēt.
- Galvenais bankas izaugsmes rādītājs ir aktīvu palielinājums. "Parex Bankas" aktīvi palielinājās par 11 % 2003. gadā, par 33% 2004.gadā, par 29% 2005.gadā. Tā ir lielāka banka Latvijā un viena no lielākajām Baltijas valstīs pēc aktīvu lieluma.
- Izšķir vairākus finanšu analīzes veidus, metodes un formas, kuru izvēli nosaka analīzes mērķis.
- Komercbankas bilance un peļņas/zaudējumu aprēķins ir galvenie finanšu dokumenti, kuri sniedz informāciju par bankas finansiālo stāvokli un darbību.
- Informācija, ko sniedz finanšu pārskati ir pietiekama, lai veiktu detalizētu ārējo analīzi un pieņemtu pareizu lēmumu, balstoties uz analīzes rezultātiem.
- Latvijas banku darbība balstās uz starptautiskiem banku darbības principiem, kas ļauj plaši pielietot ārzemju praksi banku analīzē un novērtēšanā.
- Izvēloties analīzes metodi, jāņem vērā konkrēto izvirzīto mērķi, ko savukārt nosaka informācijas lietotāja vajadzības un intereses.
- Visplašāk izmantojamā komercbanku analīzes metode ir koeficientu metode. Tā dod iespēju salīdzināt daudzas bankas savā starpā neatkarīgi no to lieluma.
- Veicot analīzi, ir ļoti svarīgi izskatīt ne tikai atsevišķus posteņus, bet arī visu kopumā. Jāanalizē ne tikai atsevišķi komercbanku aktīvu un pasīvu struktūras, bet arī aktīvu atbilstība pasīvu struktūrai.
- Banku peļņa trīs analizējamo gadu laikā katru gadu palielinājās par 44.26%, 12.52% un 99.78% no salīdzinot ar iepriekšējo gadu.

- Straujais administratīvo izdevumu pieaugums 2005. gadā no 33.933 milj. latiem līdz 41.539 milj. latiem, vai par 22.4% attaisnoja savu lielo kāpumu, jo peļņa šai gadījumā palielinājās par 99.78%.
- Akciju kapitāla ROE ienesīgums analizējamo gadu laikā pieauga 2005. gadā par 7.51% un samazinājās 2004. gadā par 0.34%;
- Aktīvu ienesīgums ROA analizējamo gadu laikā pieauga 2005. gadā par 0.61% un samazinājās 2004. gadā par 0.2%;
- “Parex Banka” ir rentabla banka ar stabiliem ienākumiem. Galvenie ienākumu avoti ir procentu un komisijas ieņēmumi.
- Tīrās procentu maržas līmenis analizējamo gadu laikā samazinājās 2005. gadā par 0.24% un palielinājās 2004. gadā par 0.03%, bet tīrās ne procentu maržas līmenis analizējamo gadu laikā samazinājās 2004. gadā par 0.37% un palielinājās 2005. gadā par 0.1%;
- Tīrā operāciju peļņas analizējamo gadu laikā katru gadu samazinājās par 0.2 % un par 0.3%;
- Tīro peļņa pirms speciālo operāciju veikšanas trīs analizējamo gadu laikā mainījās 2004. gadā bija vērojams samazinājums par 0.12%, bet 2005. gadā palielinājās par 0.37%;
- Tīro peļņu, rēķinot uz akciju, trīs analizējamo gadu laikā bija tikai aprēķināma 2005. gadam par cik iepriekšējos divos gados akcijas nebija emitētas;
- Peļņas spred 2005. gadā bija samazinājies par 0.1%, bet iepriekš palika nemainīgas;
- aktīvu ieņēmumu bāze trīs analizējamo gadu laikā samazinājās 2005.gadā par 2.8% un pieauga 2004. gadā par 1.5%;
- ieņēmumu aktīvu bāze pieaugums trīs analizējamo gadu laikā katru gadu palielinājās no 9.37% līdz 35.20%, un 25.17%;

Kopumā Parex Banka ir droša banka ar stabiliu resursu bāzi. Tās kapitāla struktūra atbilst pasaules praksē izveidotiem vidējiem rādītājiem. Noguldītāju līdzekļi ir aizsargāti ar 154.121 tūkst.Ls lielu pašu kapitālu, kas katru gadu aug, palielinot bankas iespēju segt iespējamus zaudējumus neskarot noguldītāju līdzekļus. Bankas kapitāls atbilst kapitāla pietiekamības prasībām, t.i. tas ir samērots ar riskanto darījumu apjomu.

Autors uzskata, ka izvirzītie uzdevumi ir izpildīti, tādejādi darba mērķis ir sasniegts. Finanšu analīzes popularizācijai autors grib piedāvāt dažus priekšlikumus:

- Bankas vadībai masu medijos plašāk jāstāsta par banku darbību, tās tendencēm un rezultātiem.
- Strādājot pie šī darba, autors konstatēja speciālas literatūras trūkumu latviešu valodā, kas būtu pieskaņota Latvijas apstākļiem. Banku speciālistiem vajadzētu vairāk rakstīt par šo tematu, aktīvi izplatīt informāciju par analīzes virzieniem un metodēm.
- Visai informācijai, ko publicē bankas par savu darbību, ir jābūt vairāk orientētai uz visiem cilvēkiem, ne tikai uz speciālistiem šajā jomā; tai jābūt viegli saprotamai.
- Bankā esošiem un potenciāliem klientiem jāizskaidro finanšu analīzes svarīgumu, jo, kontrolējot un analizējot izvēlētas bankas darbību, klients kontrolē savu naudas līdzekļu kustību.

Izmantotas literatūras saraksts

1. Kredītiestāžu likums, pieņemts 05.10.1995, spēkā ar 24.10.1995
2. Kredītiestāžu darbību raksturojošo rādītāju aprēķināšanas noteikumi, spēkā ar 01.09.1996
3. Банковское дело справочное пособие, под ред. Ю.А.Бабичевой, Москва 1994, 397 стр.
4. Aleksandrovs A., "Bankas: rezultāti un secinājumi", Latvijas ekonomists, Nr. 11, 1999, 52 lpp.
5. Korovins A., Kaširins V., "Uzņēmuma finansiālā stāvokļa ekspresanalīze auditā (apspriešanas kartībā)", Latvijas ekonomists, Nr. 12, 1999
6. Kudinska M., "Banku stabilitātes novērtēšanas metodes", Kapitāls, Nr. 1(13), 1999
7. Zelgalve E., Skuratova N., "Komerčbanku finanšu pārskatu ekonomiskā analīze: ārvalstu pieredzes izpēte un Latvijas prakse", Latvijas Ekonomists, Nr. 9, 1996
8. Довгялло М. и др., "Методология рейтингового анализа коммерческих банков", Рынок ценных бумаг, N 20(155), 1999
9. Новикова И., "Финансовый анализ как элемент финансового менеджмента", Латвияс Экономистс, N 7-8, 1999
10. Синягин А., "Специфика и возможности финансового анализа компаний в российских условиях", Рынок ценных бумаг, N16(151), 1999
11. Хейнсворт Р., "Российская банковская система – три важных момента, которым не уделяют внимания", Рынок ценных бумаг, N20(155), 1999
12. Питер Роуз, «Банковский менеджмент», ООО Дело – М. 1997, 743 стр.
13. О.И. Лаврушин, «Банковское дело» - М.- Финансы и статистика, 2000, 665 стр.
14. Черкасов В.Е., "Финансовый анализ в коммерческом банке" - М.: ИНФРА-М, 1995.
15. А.Г.Грязнова, "Банковская система России. Настольная книга банкира" - М.: Инжиниринго-консалтинговая компания "Дека"1995.
16. Ачкасов А.И., "Балансы коммерческих банков и методы их анализа. Вопросы ликвидности и методы их отражения в банковских балансах" - М.: АО "Консалтбанкир"1993.
17. Кумок С.И., "Банковское дело в России" (в 10 томах) – том 3. Анализ деятельности коммерческого банка, - М.: АОЗТ "Вече", 1995.
18. О. И. Лаврушина, "Банковское дело", - М.: "РосТор", 1992.
19. N. Skuratova, "Ārzemju pieredze komercbankas darbības novērtēšana. Novērtēšanas rādītāju sistēma CAMEL", Latvijas ekonomists #10, 1995.
20. Панова Г.С., "Анализ финансового состояния коммерческого банка", - М.: Финансы и статистика, 1996.
21. Белых Л.П., "Устойчивость коммерческих банков. Как банкам избежать банкротства", - М.: Банки и биржи, ИО "ЮНИТИ", 1996.
22. Лаптырев Д. А., Батенко И. Г., Буковский А. В., "Планирование финансовой деятельности банка: необходимость, возможность, эффективность" - М.: Издательство "АСА", 1995.
23. Колесников В.И., Кролевецкой Л.П., "Банковское дело" под редакцией - М.: Финансы и статистика, 1996.

24. Иванов Л.Н., Иванов А.Л., “Оценка банковской деятельности по материалам бухгалтерской отчетности”, - М.- Бухгалтерия и банки, №1 1996.
25. Юденков Ю.Н., “Экспресс анализ банковского баланса”, - М.: Бухгалтерия и банки №1, 1996.
26. Аргунов И.А., “Прибыльность и ликвидность: анализ финансового состояния банка”, - М.: Банковский журнал №3, 1999.
27. Рид, Р. Коттер, Р. Смит, Э. Гилл., “Коммерческие банки”, - М.: Прогресс, 1983. - 501 с.
28. И.К. Косошкина., “Международные стандарты банковского надзора”, - М.: Центр подготовки персонала ЦБ РФ, 1997.
29. Е. Ф. Жукова., “Банки и банковские операции”: Учебник, - М.: ЮНИТИ. Банки и биржи, 1997.
30. Синки, Джозеф Ф., “Управление финансами в коммерческих банках”, - М.: Саталлахи, 1997.
31. Ширинская Е.Б., “Операции коммерческих банков: российский и зарубежный опыт” – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 1995.
32. Рассказов Е. А., “Управление свободными ресурсами банка”, - М.: Финансы и статистика, 1996.
33. Маркова О. М., Сахарова Л. С., Сидоров В. Н., “Коммерческие банки и их операции” - М.: ЮНИТИ. Банки и биржи. 1995.
34. И.К. Косошкина, “Банки на развивающихся рынках” В 2-х т. – М.: Финансы и статистика, 1994.
35. О. И. Лаврушин., “Банковские операции– М.: Инфра-М, 1995.
36. Иванов В.В., “Анализ надежности банков”, - М.: Русская деловая литература, 1996.
37. Исаичева А.В., “К определению ликвидности коммерческого банка”, Деньги и кредит, №2, 1998 г.
38. A/s “Parex Banka” publicētie materiāli:
 - 1) Gada pārskats par 2002.gadu;
 - 2) Gada pārskats par 2003.gadu;
 - 3) Gada pārskats par 2004.gadu;
 - 4) Gada pārskats par 2005.gadu
39. www.gov.lv
40. www.fktk.lv
41. www.bank.lv

Pielikums 1

Parex bankas bilances uz 2002., 2003., 2004. un 2005 gada beigām.

	2005. gada beigām	2004. gada beigām	2003. gada beigām	2002. gada beigām
	Tūkst. lati	Tūkst. lati	Tūkst. lati	Tūkst. lati
<u>Aktīvi</u>				
Kase un prasības pret centrālajām bankām	136,835	63,748	59,017	40,325
Prasības pret kredītiestādēm	311,968	320,259	144,772	176,244
Kredīti	810,958	640,349	445,542	334,945
Parāda vērtspapīri un citi vērtspapīri ar fiksētu ienākumu	411,69	274,122	325,931	320,184
Akcijas un citi vērtspapīri ar nefiksētu ienākumu	29,104	11,429	9,793	17,212
Līdzdalība radniecīgos uzņēmumos	21,547	18,559	7,841	5,32
Atvasinātie līgumi	0,698	1,414	1,505	0,948
Nemateriālie aktīvi	1,223	1,914	2,505	2,713
Pamatlīdzekļi	19,788	19,452	19,229	16,481
Nākamo periodu izdevumi un uzkrātie procentu ieņēmumi	9,338	8,006	5,613	5,255
Pārmaksātai UIN	-	0,657	-	-
Pārējie aktīvi	3,86	1,533	1,667	3,272
Kopā aktīvi	1757,009	1361,442	1023,415	922,899
<u>Saistības</u>				
Saistības pret kredītiestādēm	258,764	162,663	104,185	67,479
Noguldījumi	1252,015	1058,256	800,978	775,704
Emitētie parāda vp	74,07	-		
Atvasinātie līgumi	2,376	3,322	3,482	1,432
Nākamo periodu ienāk. Un uzkr. Izd	6,849	3,51	2,222	1,781
Par pārskata gadu maksājama UIN	0,75	-		
Atliktā UIN saistības	0,567	0,901		
Uzkrājumi saistībām un maksājumiem	-	0,056	1,419	1,277
Pārējās saistības	7,497	7,574	2,972	3,533
Kopā saistības	1602,888	1236,282	915,258	851,206
<u>Kapitāls un rezerves</u>				
Pamatkapitāls	65,027	65,027	63,327	50,000
Akciju emisijas uzcenojums	12,694	12,694	9,226	-
Patiesās vērtības pārvērtēšanas rezerve	2,503	3,717	4,27	3,782
Nesadalītā peļņa	73,897	43,722	31,334	17,911
Kopā kapitāls un rezerves	154,121	125,16	108,157	71,693

Pielikums 2

Kapitāla pietiekamības aprēķins atbilstoši FKTK vadlīnijām uz 2002., 2003., 2004. un 2005. gada beigām.

	2005. gada beigām	2004. gada beigām	2003. gada beigām	2002. gada beigām
	Tūkst. lati	Tūkst. lati	Tūkst. lati	Tūkst. lati
<i>Pašu kapitāla pirmā līmeņa elementi</i>				
apmaksātais pamatkapitāls	65,027	65,027	63,327	50
akciju emisijas uzcelojums	12,694	12,694	9,226	–
revidētā iepriekšējo gadu nesadalītā peļņa (kas nav paredzēta dividenžu izmaksai)	43,772	28,334	17,911	8,606
pārskata gada revidētā peļņa (kas nav paredzēta dividenžu izmaksai)	30,175	16,452	10,423	9,305
mazākuma intereses	–	–	–	–
<i>Mīnus</i>				
nemateriālie aktīvi, kas noteikti atbilstoši FKTK definīcijai	-1,223	-3,318	-2,505	-2,713
Pašu kapitāla pirmā līmeņa elementi kopā	150,445	119,189	98,382	65,198
<i>Pašu kapitāla otrā līmeņa elementi</i>				
ilgtermiņa ieguldījumu vērtspapīros pārvērtēšanas rezerve, kas nedrīkst pārsniegt 55% no kopējā vērtības pieauguma	1,377	2,127	4,27	2,08
Pašu kapitāla otrā līmeņa elementi kopā	1,377	2,127	4,27	2,08
Pašu kapitāls, kas jāizmanto kapitāla pietiekamības rādītāja aprēķinā atbilstoši FKTK noteikumiem	151,822	121,316	102,652	67,278
Kapitāla pietiekamības aprēķins atbilstoši FKTK noteikumiem				
Bankas portfeļa kredītriska kapitāla prasība*	95,121	73,587	69,231	51,811
Ārvalstu valūtas riska kapitāla prasība*	1,661	1,044	0,648	0,146
Vērtspapīru ar fiksētu ienākumu pozīcijas riska kapitāla prasība	3,25	1,453	3,196	1,982
Kapitāla vērtspapīru pozīcijas riska kapitāla prasība	3,882	1,438	1,702	2,909
Atvasināto līgumu riska kapitāla prasība	0,117	0,129	0,377	0,175
Kopā kapitāla prasības	104,031	77,651	75,154	57,023
Pašu kapitāls kapitāla pietiekamības aprēķināšanai	151,822	121,316	102,652	67,278
Kapitāla pietiekamības rādītājs (Pašu kapitāls/ kopā kapitāla prasības) x 8%*	11,7%	12,5%	13,7%	11,8%

*2002. un 2003. gadā riska pakāpe 10%

Pielikums 3

Kapitāla pietiekamības aprēķins atbilstoši Bāzeles Komitejas vadlīnijām uz 2002., 2003., 2004. un 2005 gada beigām.

	2005. gada beigām	2004. gada beigām	2003. gada beigām	2002. gada beigām
	Tūkst. lati	Tūkst. lati	Tūkst. lati	Tūkst. lati
<i>Pašu kapitāla pirmā līmeņa elementi</i>				
apmaksātais pamatkapitāls	65,027	65,027	63,327	50
akciju emisijas uzcelojums	12,694	12,694	9,226	–
revidētā iepriekšējo gadu nesadalītā peļņa (kas nav paredzēta dividenžu izmaksai)	43,772	28,334	17,911	8,606
pārskata gada revidētā peļņa (kas nav paredzēta dividenžu izmaksai)	30,175	16,452	10,423	9,305
mazākuma intereses	–	–	–	–
<i>Mīnus</i>				
nemateriālie aktīvi, kas noteikti atbilstoši Bāzeles definīcijai		-1,404	-0,419	-2,713
Pašu kapitāla pirmā līmeņa elementi kopā	151,668	121,103	100,468	65,198
<i>Pašu kapitāla otrā līmeņa elementi</i>				
ilgtermiņa ieguldījumu vērtspapīros pārvērtēšanas rezerve, kas nedrīkst pārsniegt 55% no kopējā vērtības pieauguma	1,377	2,127	4,27	4,113
portfeļa riska uzkrājumi kas nedrīkst pārsniegt 1.25% no riska svērto aktīvu kopējās vērtības	6,417	5,127	3,642	2,538
Pašu kapitāla otrā līmeņa elementi kopā	7,794	7,254	7,912	6,651
Pašu kapitāls, kas jāizmanto kapitāla pietiekamības rādītāja aprēķinā atbilstoši Bāzeles noteikumiem	159,462	128,357	108,380	71,849
Kapitāla pietiekamības aprēķins atbilstoši Bāzeles noteikumiem				
Bankas portfeļa kredītriska kapitāla prasība	95,873	76,432	56,167	41,917
Ārvalstu valūtas riska kapitāla prasība	1,661	1,044	0,682	0,225
Vērtspapīru ar fiksētu ienākumu pozīcijas riska kapitāla prasība	3,25	1,453	2,556	1,723
Kapitāla vērtspapīru pozīcijas riska kapitāla prasība	3,882	1,438	1,381	2,328
Atvasināto līgumu riska kapitāla prasība	0,117	0,129	0,302	0,140
Kopā kapitāla prasības	104,783	80,496	61,088	46,333
Pašu kapitāls kapitāla pietiekamības aprēķināšanai	159,462	128,357	108,38	71,849
Kapitāla pietiekamības rādītājs (Pašu kapitāls/ kopā kapitāla prasības) x 8%*	12,2%	12,8%	14,2%	12,4%

Pielikums 4

Aktīvu un pasīvu, kā arī ārpusbilances posteņu termiņa norāda uz likviditātes risku un to, cik lielā apmērā būtu nepieciešami naudas līdzekļi, lai izpildītu esošās saistības. Nākamā tabula atspoguļo Parex Bankas aktīvu, pasīvu un ārpusbilances posteņu sadalījumu 2004. gada 31. decembrī pēc to atlikušā parāda un dzēšanas termiņa, pamatojoties uz noslēgtajiem līgumiem.

	Maksājuma termiņš						Kopā, tūkst. latu
	Līdz 1 mēn.	1 - 3 mēn.	3 - 6 mēn.	6 - 12 mēn.	1 - 5 gadi	Vairāk kā 5 gadi un bez termiņa	
Aktīvi							
Kase un prasības pret centrālajām bankām	144,079	-	-	-	-	-	144,079
Prasības pret kredītiestādēm	267,686	18,515	13,561	587	6,443	5,791	312,583
Kredīti	79,044	32,531	22,786	68,627	309,008	367,266	879,262
Parāda vērtspapīri un citi vērtspapīri ar fiksētu ienākumu	944	2,22	620	2,898	214,297	211,082	432,061
Akcijas un citi vērtspapīri ar nefiksētu ienākumu	17,034	-	-	-	73	13,36	30,467
Atvasinātie līgumi	361	131	32	5	35	-	564
Nemateriālie aktīvi	-	-	-	-	-	2,805	2,805
Pamatlīdzekļi	-	-	-	-	-	23,771	23,771
Nākamo periodu izdevumi un uzkrātie ienākumi	7,398	2,079	633	94	16	120	10,34
Pārējie aktīvi	2,014	223	-	241	3,871	55	6,404
Kopā aktīvi	518,56	55,699	37,632	72,452	533,743	624,25	1,842,336
Saistības							
Saistības pret kredītiestādēm un centrālajām bankām	60,366	55,018	1,778	139,627	6,207	-	262,996
Noguldījumi	1,093,913	34,892	74,087	92,096	21,284	1,652	1,317,924
Emitētie parāda vērtspapīri	-	-	-	-	74,07	-	74,07
Atvasinātie līgumi	741	200	65	5	1,355	-	2,366
Nākamo periodu ienākumi un uzkrātie izdevumi	3,82	378	2,183	475	656	183	7,695
Par pārskata gadu maksājamais uzņēmumu ienākuma nodoklis	772	-	-	-	-	-	772
Atliktā uzņēmumu ienākuma nodokļa saistības	-	-	-	-	-	608	608
Uzkrājumi saistībām un maksājumiem	109	-	-	-	-	-	109
Pārējās saistības	13,878	466	73	1,739	1,537	12	17,705
Kopā saistības	1,173,599	90,954	78,186	233,942	105,109	2,455	1,684,245

	Līdz 1 mēn.	1 - 3 mēn.	3 - 6 mēn.	6 - 12 mēn.	1 - 5 gadi	Vairāk kā 5 gadi un bez termiņa	Kopā, tūkst. latu
<u>Mazākuma intereses</u>	-	-	-	-	-	12	12
<u>Kapitāls un rezerves</u>	-	-	-	-	-	158,079	158,079
Kopā pasīvi	1,179,529	90,954	78,186	233,942	99,179	160,546	1,842,336
<u>Ārpusbilances posteni</u>							
Iespējamās saistības	19,811	387	476	134	307	-	21,115
Finanšu saistības	190,824	-	-	-	-	-	190,824
2004. gada 31. decembrī							
Kopā aktīvi	407,045	30,966	41,081	39,591	405,929	499,869	1,424,481
Kopā saistības	1,043,489	38,488	46,165	150,725	16,847	2,38	1,298,094
Kopā pasīvs	1,043,089	38,488	46,165	150,725	16,847	128,767	1,424,481

Diplomdarbs „Banku darbības analīze” izstrādāts LU Ekonomikas un vadības fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: Nauris Žukas _____

(paraksts, datums)

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: Dr.ekon., docente V. Baleviča _____

(paraksts, datums)

Recenents: M. hum., asistente I. Solovjova _____

(paraksts, datums)

Darbs iesniegts Finanšu institūtā _____

Lietvede: Ilze Mozule _____

Darbs aizstāvēts Valsts pārbaudījumu komisijas sēdē

_____ Prot. Nr. _____ vērtējums _____

Komisijas sekretāre: lektore Anda Kociņa _____